

મોક્ષાર્થિના પ્રત્યેક જ્ઞાનવૃદ્ધિઃ કાર્યા ।

શ્રી જૈન ધર્મ પ્રકાશ

પુસ્તક ક્ર. મુ.]

[અ.ક. ૯ મો

અશા.૩

ઇ. સ. ૧૯૫૨

૨૫ મી જુન

વી. સં. ૨૪૭૮

વિ. સં. ૨૦૦૮

પ્રગટકર્તા—

શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા

ભાવનગર

શ્રી જૈન ધર્મ પ્રકાશ.

બહારગામ માટે બાર અંક ને પોસ્ટેજ સાથે વાર્ષિક લવાજમ રૂા. ૩-૪-૦

પુસ્તક ૬૮ સુ અંક ૬ માં	અશાક	વીર સં. ૨૪૭૮ વિ. સં. ૨૦૦૮
---------------------------	------	------------------------------

અનુક્રમણિકા

૧ શ્રી ઋષભદેવ સ્તવન ...	(શ્રી બાલચંદ હીરાચંદ "સાહત્યયંત્ર")	૧૭૬
૨ ધર્મનું ધ્યેય : જીવનની સર્વાંગી શુદ્ધિ (કોના અધ્યક્ષશ્રીનું ભાષણ)		૧૮૦
૩ ઐક્યની ભૂમિકા ઊભી કરો ! ...	(સ્વાગતાધ્યક્ષનું પ્રવચન)	૧૮૨
૪ ઓગણીશમાં અધિવેશનના ઠરાવો ...		૧૮૫
૫ વ્યવહાર કૌશલ્ય : ૨ [૩૦૫-૩૦૬] ...	(૨૫૦ મોકિતક)	૧૮૬
૬ પુસ્તકોની પહેાંચ ...		૨૦૧

“ શ્રી જૈન ધર્મ પ્રકાશ ”ના ગ્રાહક બંધુઓને

વિજ્ઞપ્તિ

આપને જણાવવાનું કે-આપની પાસે સં. ૨૦૦૭ તથા સં. ૨૦૦૮ બંને સાલના લવાજમના રૂા. ૬-૮-૦ લેણા રહે છે. માસિકનું લવાજમ એટલું જ રાખવામાં આનું છે કે જેમાં માંડ-માંડ “ પ્રકાશ ”નો ખર્ચ નીકળી શકે. આ સંયોગમાં “લેટ-પુસ્તક”ની વાત વિચારણીય બની બાંધ છે, છતાં લેટ બુક આપવાનો નિર્ણય કરેલ છે; તે આપશ્રીને જણાવવાનું કે-આપની પાસે લેણું પડતું લવાજમ રૂા. ૬-૮-૦ તથા લેટ-બુકના પોસ્ટેજના બે આના મળી ૬-૧૦-૦ મનીઓર્ડરથી મોકલી આભારી કરશો. આપનું મનીઓર્ડર તા. ૫ મી જુલાઈ સુધીમાં નહીં આવે તો આપને લેટ-પુસ્તક વી. પી.થી રવાના કરવામાં આવશે, તે સમયે શરતચૂકથી કે ગફલતથી વી. પી. પાછું ન ફરે તેની પૂરેપૂરી કાળજી રાખશો.

શ્રી પાર્શ્વનાથ પંચકલ્યાણ પૂજા.

[નવી આવૃત્તિ-અર્થ સાથે.]

સમા તરફથી ઉપરોક્ત પૂજા બહાર પડેલ, તે ધણ સમયથી શીકકમાં ન હોવાથી તેની આ સુધરેલી નવી આવૃત્તિ બહાર પાડવામાં આવી છે. પૂજાનો અર્થ સ્વ. શ્રી કુંવરજીભાઈના લખેલ હોવાથી સમજવામાં ધણી જ સરલતા રહે છે.

કિંમત પાંચ આના પોસ્ટેજ અલગ.

લખો.

શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા-ભાવનગર

પુસ્તક ૬૮ મું.

અંક ૯ મો

: અશાડ :

વીર સં. ૨૪૭૮

વિ. સં. ૨૦૦૮

શ્રી ઋષભદેવ સ્તવન*

(પ્રભાત રાગ-દેશી કડખાની.)

ઋષભ જિનરાજ તું માત મુજ હેતની, બાલ હું ચરણમાં નમન અર્પું;
 દુઃખ મુજ મુખયકી પણ કહી નહી શકું, ભૂખ શાની મને તે ન પરખું. આંકણી.
 મૂક હું સ્પષ્ટ નહીં શબ્દ ઉચ્ચરી શકું, માહરા શબ્દ નહીં અર્થ વહેતા;
 માત તું પૂર્ણ જાણે મને યોગ્યે, બાલતું દુઃખ મનમાંહી રહેતા. ૧
 બાલ ચરણે કદી તીક્ષ્ણ કંટક ભરે, માતના નયનમાં નીર આવે;
 તેમ આકંઠ મુજ દીર્ઘ સુષુતા થકા, માત કરેણા હબ્બ કેમ નાવે? ૨
 બાલતા ચાલતા સ્પષ્ટ નાવે મને, માત વિષુ કોણ મુજને રમાડે?
 જનની વિષુ કોણ વત્સલ કહો અધિક છે? બાલના દુઃખને જે નસાડે. ૩
 એ કરી વિવિધ ને દીર્ઘ આશાતના, બાલ જાણી ક્ષમા કીમ ન કરતા?
 બાલ થાવે કદી કુમતિ પજુ માત તે, છે દયાનિધિ જગે પ્રગટ વાર્તા. ૪
 ક્ષણતણે પણ હવે અવધિ નહીં અંબ! મુજ, હાથ ગાલી મને તાર માતા!
 વિનતિ બાલે-દુની સાંભળી જનનિ તું, હાથ લંબાવ મુજ ગીત ગાતા. ૫

શ્રી બાલચંદ હીરાચંદ “સાહિત્યચંદ્ર”

* આ સ્તવનમાં ભક્ત-કવિ પ્રશ્નને માતાનું ચિરુદ આપી, સ્તવના કરી, મુક્તિ માગે છે.

ધર્મનું વ્યેય :: જીવનની સર્વાંગી શુદ્ધિ

[ગત જેઠ વદિ ૬, ૭, ૮ શુક્ર, શનિ અને રવિના દિવસોમાં મુંબઈખાતે મળેલ શ્રી જૈન પ્રવેતાંબર કોન્ફરન્સના સુવર્ણ જયંતિ ઓગણીસમા અધિવેશનના પ્રમુખશ્રી જામનગરનિવાસી અમૃતલાલ કાલીદાસ દોશી, બી.એ.ના પ્રવચનનો સારભાગ]

આરોહ-અવરોહની અનેક ભૂમિકાઓ પસાર કરીને કોન્ફરન્સે પચાસ વર્ષની લાંબી મજલ પૂરી કરી છે; અને તે દરમિયાન શિક્ષણપ્રચાર, સાહિત્યપ્રકાશન, જૈનચેરની સ્થાપના, તીર્થોદ્ધાર, સાધર્મિક ભક્તિ, સમાજસુધારણા આદિ અનેકાનેક શુભ કાર્યો કરેલાં છે; એટલે તેની સુતરુંજયતી કોન્ફરન્સનું ઓગણીસમું અધિવેશન ભરીને તથા એના સ્થાપક શ્રીમાન્ મુલાબચંદ્ર હટ્ટાનું યોગ્ય સન્માન કરીને કરવામાં આવે છે.

આ અધિવેશનના પ્રમુખપદનો ભાર ઉઠાવવા જેટલું શારીરિક અને માનસિક બળ મારી પાસે નહિ હોવા છતાં તેનો મેં એટલા જ કારણે સ્વીકાર કર્યો છે કે આપ બધા આ કાર્યમાં મને પૂરેપૂરો સહકાર આપશો અને એ રીતે આપણે સાથે મળીને ચતુર્વિધ સંધ પરતવેનું આપણું કર્તવ્ય યથાશક્તિ બજાવી શકીશું.

જૈન સમાજની ધાર્મિક, શૈક્ષણિક, સામાજિક, આર્થિક અને રાજકીય પરિસ્થિતિનું અવલોકન કરી યોગ્ય નિર્ણયો કરવા અને તેને અમલમાં મૂકવાની યોજનાઓ ધડવી એ કોન્ફરન્સનો ઉદ્દેશ છે, તેથી આ વિષયમાં હું મારા વિચારો પ્રદર્શિત કરીશ.

ધાર્મિક પરિસ્થિતિ.

આમ પુરુષોએ ધર્મને મહામંગલકારી તથા સર્વ મનોરથોને સિદ્ધ કરનારો કહ્યો છે, તેથી તેનું આરાધન સર્વ કાલમાં સર્વ રથળે યોગ્ય મનાયું છે. આમ છતાં વર્તમાનકાળે ધર્મ પ્રત્યે એક જાતનો અણગમો વ્યક્ત થઈ રહ્યો છે અને કહેવામાં આવે છે કે ‘ધર્મ એ એક પ્રકારનો ફેડ છે, તેથી તેના પાલન-આરાધનમાં જે શક્તિ અને સમય પસાર કરવામાં આવે છે, તે નિરર્થક છે.’ આ જાતના વિચારો અનેક જોળા અને ભાદ્રિક પુરુષોના આત્માને સંભ્રમ-વિભ્રમમાં નાખી દે છે અને તેમને એવો વિચાર કરતા કરી મૂકે છે કે ‘ખરેખર અનેક સૈદ્ધાંતો સુધી ધર્મના નામે જનસમાજ ઉપર અત્યાચાર થઈ રહ્યો હતો અને તે અત્યાચારમાંથી ઊઠાવવાનું માન આ નવા વિચારનાં આંદોલનને ધટે છે.’ આ વિચાર આપણાથી દૂર હતો ત્યાં સુધી તો આપણે જોયા કયું અને ધારો લીધું કે આવા છુલ્લક વિચારો આ સંજી પર અનેક આત્મા અને અનેકનો નાશ થયો કે જેની ઇતિહાસમાં નોંધ સરખી પણ લેવાઈ નથી. તાત્પર્ય કે-આપણે તેની પૂરેપૂરી ઉપેક્ષા કરી, પરંતુ આ સ્થિતિ શોચનીય છે. પાડોશીનું ધર બળતું હોય ત્યારે જે બેસી રહે છે, તે પાછળથી પરતાય છે. આપણે તેનું કયું છે અને તેનું પરિણામ શું આવ્યું છે? આપણા અનેક યુવક-યુવતીઓનાં મન એ વિચારથી રંગાઈ ગયા છે. આપણા પ્રાચ પુરુષોને હવે જ

જાંક ૯ મો]

‘ધર્મ’નું ધ્યેય: જીવનની સર્વાંગી શુદ્ધિ.

૧૮૧

સમજાયું છે કે-આ વાદળાંઓને બેદવાનો સખળ પ્રયાસ નહિ થાય તો છતે દિવસે મેઘલી રાત પ્રવર્તશે. વિચારકો અને લેખકો આ વિધ્વંસકારી વિચારને અનેક દૃષ્ટિએ નિહાળી રહ્યા છે અને તેનો બિડલ રજૂ કરી રહ્યા છે.

બે દૃષ્ટિઓ.

એક દૃષ્ટિ એવી છે કે આ ભારતવર્ષ ઉપર અંગ્રેજોએ એકચક્રે દોઢ સૈકા સુધી રાજ્ય કર્યું, ત્યારે જે કેળવણીનો ક્રમ રજૂ કર્યો અને જે પ્રમાણે શિક્ષણ આપ્યું તેમાં પ્રોટેસ્ટન્ટ વૃત્તિનું પ્રાધાન્ય હતું. આ વૃત્તિ એવી છે કે તેમાં ‘ભાવના’ને સ્થાન નથી, પણ ‘લુદ્ધિ’ને સ્થાન છે. એટલે કે જે લુદ્ધિની સરાણે ચડી શકે તે જ તત્ત્વ મહત્ત્વ કરવું. એક વખત આટલો નિર્દોષ દેખાતો સિદ્ધાંત કબૂલ થયો, એટલે પરિણામ એ આવ્યું કે મહર્ષિઓએ સેકંડો વર્ષ સુધી જે ગાયું હતું કે “અમારી લુદ્ધિને તે મહાન તત્ત્વ દોરો” તે નિરર્થક થવા લાગ્યું. અને આ કેળવણી પામેલા પુરુષો એમ વિચારતા થયા કે-‘ભાવના’ અવાસ્તવિક છે, જ્યારે ‘લુદ્ધિ’ સર્વસ્વ છે. આવી દૃષ્ટિ આવી એટલે શિક્ષિત સમાજને કે ખ્રિસ્તી થયો નહિ, પણ પ્રોટેસ્ટન્ટ તો જરૂર થયો. શિક્ષિત સમાજ સામાજિક અને રાજકીય હિલચાલોમાં કુન્યવી સુખને પ્રધાનપદ આપતો થયો અને તે પ્રમાણે સુખલાલસાની નામચૂડમાં ફસાયો એટલે તેને છૂટવાનો આરો રજો નહિ. આનો અર્થ એ નથી કે પ્રોટેસ્ટન્ટ વૃત્તિવાળો શિક્ષિત વર્ગ કોઈ પણ જાતનો ત્યાગ કરી શકતો નથી કે કોઈ પણ જાતનું કષ્ટ સહન કરી શકતો નથી; પરંતુ તે જે ત્યાગ કરે છે અને જે કષ્ટ સહન કરે છે તે ધૃષ્ટિક અને આવેશયુક્ત હોય છે. હૃદયનાં ઊંડાણમાંથી વસ્તુઓ ત્યારે જ ઉત્પન્ન થાય છે કે જ્યારે તે ભાવનાપ્રધાન હોય. ખીજું તેવા ત્યાગ કરવામાં અને કષ્ટ સહન કરવામાં વશિકૃતિનું પ્રાધાન્ય હોય છે, એટલે કે ઉત્તરકાલીન લાભની અપેક્ષા હોય છે.

બીજી દૃષ્ટિ એમ કહે છે કે પ્રાચીન સમયમાં જીવનનું આધિપત્ય ધર્મને સોંપવામાં આવ્યું હતું, જ્યારે આને તેનું ઉત્થાપન કરવામાં આવ્યું છે. કુદરતનો કાયદો છે કે કોઈ જગ્યા ખાલી રહી શકતી નથી. તે નિયમે ‘ધર્મ’ ગયો એટલે તેની જગ્યાએ ‘સંસ્કૃતિ’ આવી. ધર્મનું ધ્યેય જીવનની શુદ્ધિ છે; જ્યારે સંસ્કૃતિનું ધ્યેય જીવનની સમૃદ્ધિ છે. માત્ર જીવનની શુદ્ધિ ઉપર મંદ્રા રહેવાથી સંભવ છે કે જીવન નીરસ અને શૂન્ય જણાય, તેમજ માત્ર જીવનની સમૃદ્ધિ ઉપર મંદ્રા રહેવાથી સંભવ છે કે જીવન યોગદૃષ્ટ જણાય. અલગત જીવનની નાની નાની બાબતોમાં પણ જે ધર્મની પકડ સમજણપૂર્વક કરવામાં ન આવે તો માનવતા રહેતી નથી, તેમજ સંસ્કૃતિ પણ સંકુચિત અર્થમાં મહત્ત્વ કરવામાં આવે અને તેનો અર્થ માત્ર ગાલું, બાજવું. નાચરંગ કરવા, સિનેમા જોવા, એવો કરવામાં આવે તો મનુષ્ય એશઆરામનો યુવાન થઈ જાય અને મનુષ્યતા યુમાવે. ‘ધર્મ’માં જે તેજ અને આત્મા છે, તે હજી સુધી ‘સંસ્કૃતિ’ મેળવી શકી નથી; માટે જે માનવસમાજનું કલ્યાણ ચાહતા હોઈએ તો ધર્મનું તેજ, માનવતાના સંસ્કાર, ચારિત્રવાનોની વીરતા અને શ્રમજીવોની શ્રમવૃત્તિ, આ સર્વળોના સમન્વય સાધવો જોઈએ.

આજના સમાજના દરદની ચિકિત્સા આ પ્રમાણે જુદી જુદી દૃષ્ટિએ થઈ રહી છે. આ બંને દૃષ્ટિઓ વ્યાજબી અને સમજવા જેવી હોવાથી મેં આપની પાસે રજૂ કરી છે.

ધર્મભાવનાની તપાસ.

અનેક પ્રસંગે આપણા નાયકોને મેં એ સવાલ પૂછતા સાંભળ્યા છે કે 'આ જમાનામાં શિક્ષિત વર્ગ ધર્મ ઉપર આટલી બધી ઉપેક્ષાકૃતિ કેમ કરાવે છે?' આનો જવાબ ઉપરની બે દૃષ્ટિમાં આવે છે. આ જમાનાની વિશિષ્ટતા એ છે કે સર્વ સ્ત્રીજનોનાં મૂલ્યાંકનો થતા લાગ્યા છે, તે પ્રમાણે ધર્મનું પણ મૂલ્યાંકન થતા પાડયું છે; માટે આને આપણે બ્યારે એક મંડપ નીચે એકઠા થયા છીએ ત્યારે આપણી ધર્મ વિષેની ભાવના તપાસવી જોઈએ. આ ભાવના આપણને એકત્રિત કરવામાં કારણરૂપ છે અને તે બરાબર સમજાય તો આપણાં આધુનિક અનેક કષ્ટો અને દુઃખો ફેરવાને આપણે સમર્થ થઈશું, તેમ મારું માનવું છે.

આજે આપણી સમક્ષ જે સમસ્યા ઉઠેલ માગી રહી છે, તેવી જ સમસ્યા ભૂતકાળમાં જુદા જુદા મહાપુરુષો પાસે બહુ થયેલી હતી, અને તે ઉપર વિચાર કરીને તેમણે મહાકલ્યાણકારી ધોરી રસ્તો બતાવેલો છે. પણ તે જોવા અને સમજવા માટે આપણી પાસે આંખ અને જીહ્વા જોઈએ. અલગત તકશૂન્ય શ્રદ્ધા સેવીએ તો દોષરૂપ નીવડે અને શ્રદ્ધાને યોગ્ય સ્થાન ન આપીએ તો આપણું જીવન સાર્થક કરી શકીએ નહિ.

શ્રી હરિકિશ્વરિએ એથા ષોડશક્રમાં ધર્મસિદ્ધિનાં પાંચ લક્ષણો આ પ્રમાણે દર્શાવેલાં છે: (૧) ઔદાર્ય, (૨) દાક્ષિણ્ય, (૩) પાપજીત્યુષ્મા, (૪) નિર્મલ-બોધ અને (૫) લોકપ્રિયતા. આ લક્ષણોનો આધાર લઇને તપાસીએ કે આપણા જીવનમાં ધર્મ કટલો પરિણમ્યો છે.

ઉપરના પાંચે લક્ષણોનો વિચાર કરતાં એટલું સ્પષ્ટીકરણ કરવું જરૂરી ધારું છું કે તે દરેક લક્ષણ અતિ વિસ્તૃત અર્થમાં મહત્ત્વ કરવાનું છે.

ઔદાર્ય—કૃપણતાવને ત્યાગ. કેવળ પૈસાની ઉદારતા જ ઉદારતા છે, તેમ સમજવાનું નથી, પણ વસ્તુપણોનો ત્યાગ કરવો, તે સાચી ઉદારતા છે. ટૂંકા વિચારો એટલે વિશાળ દૃષ્ટિની ખામી, હલકી દૃષ્ટિ એટલે દરેક વસ્તુના દૃષ્ટો જ જોવાની આદત, મારા-તારાપણોનો અતિ આગ્રહ એટલે સ્વર્થદૃષ્ટિ, લોભબુદ્ધિ એટલે કોઈ વસ્તુ મેળવવાની લાલસા, જડતા એટલે જે કાંઈ મહત્ત્વ કયું હોય તે ખોટું જણાય તો પણ ન છોડવાનું વલણ, અપિનય એટલે આપણી સમક્ષ મહાપુરુષ હોય તેના શુભની ખાતરી થાય તો પણ કબજા નહિ અને વિનય દર્શાવવો નહિ, આ બધી વસ્તુઓ છે; અને આવી વસ્તુઓ ન સેવવી તે ઔદાર્ય છે.

આવું ઔદાર્ય આપણાં જીવનમાં ઉત્પાદન હોય તો જે અનેક કલહો આપણે આપણી આજુબાજુ જોઈએ, તે જોવાનો પ્રસંગ આવે ખરો ?

અંક ૬ મો.]

ધર્મનું ધ્યેય : : જીવનની સર્વાંગી શુદ્ધિ.

૧૮૩

દાક્ષિણ્ય—સર્વને અનુકૂલ વર્તન રાખવું તે. આનો અર્થ ઢાઝ-ઢાપણું નથી; કે એક ટોળી જમાવી, તેના સભ્યો કરી સૌને તેના આદેશ પ્રમાણે વર્તવાનું કહેવું, એ પણ નથી. આનો અર્થ તો એ છે કે આપણા સ્વાર્થના ભોગે બીજાઓનાં કામ કરી આપવાં અને આવાં કામ કર્યાં હોય તો ઉચ્છ્રંખલતાથી બહાર જાહેર ન કરવાં, પરંતુ ગંભીરતાપૂર્વક તે આગત મૌન સેવવું અને કયું ન કર્યાં પ્રમાણે જાણીને વર્તવું. તેમજ કોઈને મદદ કરવાનું માથે લીધું હોય તો વિકટ પ્રસંગ જણાતાં ખસી જવાનો પ્રયાસ ન કરતાં ધૈર્ય દાખવીને તે કામ સાંગોપાંગ ઉતરે તેવા સઘળા પ્રયાસો કરવા.

આવી દાક્ષિણ્યતા કેળવી હોય તો આપણી આસપાસ જે ક્ષુલ્લકતા નિહાળીએ છીએ, તે જોવાનો પ્રસંગ કદી પણ આવે નહિ.

પાપબ્રુજીસા—પાપ એટલે હિંસા, અસત્ય, ચોરી, વગેરે નિંબ આચરણો અને બ્રુજીસા એટલે ધૂણા કે નફરત. જો આવી ધૂણા-આવી નફરત આપણામાં પ્રકટે તો કેટકેટલાં દુઃખો એાછા થાય અને જીવન કેવું સાર્વિક અને, તે આપ સર્વે વિચારી જોશો.

નિર્મલ-બોધ—શાંતરસપ્રધાન તત્ત્વોનું શ્રવણ, મનન અને નિદિધ્યાસન. આ એક પ્રકારનો માનસિક સત્સંગ થયો અને તે કેળવાય એટલે જીવનમાં કેટલી સરલતા પ્રકટે તે સમજી શકાય તેવું છે.

જનપ્રિયત્વ—લોક નિંદે તેવું આચરણ કરવું નહીં. આના ઉપર ખાસ ભાર મૂકાયો નથી, કારણ કે એનો આધાર લોકસમૂહ કેવા પ્રકારનો છે અને તે કયા સંજોગોમાં વર્તે છે, તેના ઉપર રહેલો છે.

આ પ્રમાણે ચાર લક્ષણો યુક્ત માપવાનાં ખાસ યંત્ર જેવાં છે અને પાંચમું લક્ષણ વિવેકથી વાપરવા જેવું છે. આ લક્ષણોને દૃષ્ટિ સમક્ષ રાખીને આત્મનિરીક્ષણ કરી જોશો કે ગતવર્ષોમાં આપણે કેટલો ધર્મ સિદ્ધ કરી શક્યા છીએ.

સદ્ગુણની ઉપાસના.

સદ્ગુણોના ઉપાસકને સદ્ગુણોમાં જ તૃપ્તિ રહે છે, તે માટે બીજાઓ તરફથી માન-પ્રતિષ્ઠા મેળવવાની તે કદી ઇચ્છા રાખતો નથી. સદ્ગુણ આપણો સ્વભાવ બન્યો છે કે નહિ તે ઓળખવાની આ મહત્ત્વની નિશાની છે. પોતાના સદ્ગુણ વિષે કંઈક વિશેષતા લાગવી ને તેથી અહંકાર થયો, તેને લીધે બીજાઓને તુચ્છ માનવા-આ બધી ક્ષુદ્ર મનોવૃત્તિઓ છે અને તે ગમે ત્યારે પતનનું કારણ બને છે.

સામાજિક જીવન ક્ષુદ્ર, વિકારમય અને સ્વાર્થપરાયણ ન સેવીએ અને પારમાર્થિક જીવન પુરુષાર્થહીન અને જ્ઞાનહીન ન સેવીએ તો આપણે પ્રવૃત્તિ અને નિવૃત્તિ બન્નેમાં વિવેકશુદ્ધ અને પુરુષાર્થયુક્ત જીવન ગાળવાનો હ્દાવો લઇ શકીએ.

જીવન વિષેના કોઈપણ ઉદાત્ત ધ્યેય વશર આપણું આયુષ્ય પસાર થઇ રહ્યું છે, તે ધણું દુઃખદ છે. તેથી આપની પાસે ઉપર પ્રમાણે વિચારો રજૂ કર્યાં છે. જો આપણે આ

વિચારોને જીવનમાં ઉતારવાનો સતત પ્રયાસ કરીશું તો મને ખાતરી છે કે આજની આપણી વિષમાવસ્થાનો સત્વર નાશ થશે.

ધર્મવિકાસની ચાર ભૂમિકાઓ.

ધાર્મિક જીવનનો ક્રમશઃ વિકાસ થાય તે માટે જિનજ્ઞાસનમાં માર્ગાનુસારીપણું કે વ્યવહારશુદ્ધિ, સમ્યક્ત્વધર્મ કે સત્યાસત્યનો વિવેક, દેશવિરતિ કે શ્રાવકધર્મ અને સર્વવિરતિ કે સાધુધર્મ એ ચાર ભૂમિકાઓ બતાવેલી છે. આ ભૂમિકાઓ ઉત્તરોત્તર શુદ્ધ છે, એટલે પ્રાકૃત જીવન કરતાં માર્ગાનુસારીપણું ચડિયાતું છે, માર્ગાનુસારીપણું કરતાં સમ્યક્ત્વધર્મ ચડિયાતો છે, સમ્યક્ત્વધર્મ કરતાં દેશવિરતિપણું ચડિયાતું છે અને દેશવિરતિ કરતાં સર્વવિરતિપણું ચડિયાતું છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો સાધુજીવનને યોગ્ય થવા માટે દેશવિરતિનું પૂર્ણ પાલન જરૂરી છે અને દેશવિરતિને યોગ્ય થવા માટે ન્યાયથી દ્રવ્ય મેળવવું આદિ ૩૫ ગુણો કેળવવા અગત્યના છે. આ વિકાસક્રમને લક્ષમાં લેતાં આપણે ધાર્મિક જીવનની કંઈ ભૂમિકા ઉપર ઊભા છીએ, તે પારખવું મુશ્કેલ નથી.

ભારત જેવા ધર્મપ્રધાન દેશમાં લગાઇ પછી જે નૈતિક પતન થયું છે, તેને વહેલી તકે સુધારવાની જરૂર છે અને તે માટે ‘સર્વેદિય-સમાજ,’ ‘વ્યવહારશુદ્ધિ મંડળ’ કે ‘અણુપ્રતી સંઘ’ જેવી જે યોજનાઓ અમલમાં આવી છે, તેને આપણા સંઘે લક્ષમાં લેવા જેવી છે.

માગેને અનુસરનાર મનુષ્યનાં હૃદયમાં જ્યારે સત્યની જગાસા, સત્યનો પ્રેમ અને સત્યનો આશ્રહ પ્રકટે ત્યારે તેને સમ્યક્ત્વની રપશંના થાય છે અને તે દેવ, ગુરુ અને ધર્મનાં સ્વરૂપનું ચિંતન કરવા લાગે છે. તેમાં જે દેવ, જે ગુરુ અને જે ધર્મ દોષરહિત લાગે તેનો તે સ્વીકાર કરે છે. આપણાં તત્ત્વજ્ઞાનીઓના અભિપ્રાય મુજબ ‘અહંત્’ એ શુદ્ધ દેવ છે, ‘નિર્ગ્રંથ મુનિ’ એ શુદ્ધ ગુરુ છે અને સર્વજ્ઞોએ સમજાવેલું તત્ત્વ એ શુદ્ધ ધર્મ છે. આ દેવ, ગુરુ અને ધર્મની અનન્ય મને ઉપાસના કરવાથી સમ્યક્ત્વમાં સ્થિરતા આવે છે અને દેશવિરતિ કે શ્રાવકધર્મના પાલનની યોગ્યતા પ્રકટે છે.

દેશવિરતિ ધર્મમાં શુદ્ધરથને આદર્શ નાગરિક બનાવવાની જે યોજના રહેલી છે, તે વધુ વિશદ રીતે બહાર લાવવાની જરૂર છે અને તેના પ્રચાર માટે પૂરતો પરિશ્રમ લેવાની આવશ્યકતા છે. ખેતર સારી રીતે ખેડાયેલું હોય તો તેમાં વાવેલું બીજ સારી રીતે બીજે છે, તેમ શુદ્ધરથજીવન ઉત્તમ પ્રકારનું હોય તો તેમાંથી થતાં સાધુઓ ઉત્તમ કોટિના થાય એ દેખીતું છે.

સર્વવિરતિ ધર્મ એક પ્રકારની ઉત્કૃષ્ટ યોગસાધના છે કે જેનો આશ્રય લઇને અસંખ્ય-અનંત આત્માઓએ મુક્તિ મેળવવાનું પોતાનું ધ્યેય સિદ્ધ કર્યું છે. વૈશવ અને વિલાસના આ જમાનામાં આવી ઉત્કૃષ્ટ યોગસાધનાનો સ્વીકાર કરવો એ નાનીશ્વરી વાત નથી, એટલે જે આત્માઓ આ યોગસાધનાનો સ્વીકાર કરીને તેનું પાલન કરી રહ્યા છે, તેમને હું વિનય, ભક્તિ અને અહુમાનપૂર્વક વંદના કરું છું.

અંક ૬ મો]

ધર્મનું ધ્યેય :: જીવનની સર્વોચ્ચ શુદ્ધિ.

૧૮૫

યોગસાધકોનો આ વર્ગ જે સવિશેષ ઉત્તમ પામે તો પ્રભુશ્રી મહાવીરના શાસનનો સમગ્ર વિશ્વમાં ઉદ્યોત થાય કે જે જેવાને લાખો આત્મા તલસી રહ્યા છે. આ દૃષ્ટિબિંદુને લક્ષ્યમાં રાખી હું એ શબ્દો કહીશ.

સર્વવિરતિ ધર્મનું પાલન કરનારાઓનું મુખ્ય કર્તવ્ય સંયમ, જ્ઞાન અને ધ્યાનની ઉપાસના છે, એટલે તેમનો વધારેમાં વધારે સમય આ ત્રણ તરવાની સાધનામાં જવો જોઈએ. સંયમની સાધનાનો સાદો અને સીધો અર્થ એ છે કે-મન, વચન તથા કાયા પર કાબૂ મેળવવો. આ ધ્યેય સિદ્ધ થાય તે માટે જ સંસારનો ત્યાગ થાય છે, મહાવ્રતો મહણ કરાય છે અને ગુરુકૃગ્ણવાસનું સેવન થાય છે; એ વાત લક્ષ બહાર જવી જોઈતી નથી.

પ્રાચીન સામાચારી

પ્રાચીન કાળના નિર્ગ્રંથ મુનિઓની સામાચારીનો અભ્યાસ કરતાં જણાય છે કે- તેઓ એક પોરિસી જેટલી રાત્રિ યાદી રહે ત્યારે જાગૃત થઈને ધ્યાન ધરતા અને આવશ્યક ક્રિયા કરતા. દિવસની પહેલી પોરિસી સૂત્ર મહણ કરવામાં, બીજી પોરિસી અર્થે મહણ કરવામાં, ત્રીજી પોરિસી ગાયત્રીપાણીમાં, ચોથી પોરિસી પૃથ્વીનારૂપ સ્વાધ્યાયમાં તથા આવશ્યક ક્રિયામાં અને રાત્રિની પહેલી પોરિસી પરાવર્તનરૂપ સ્વાધ્યાયમાં ગાળતા તથા રાત્રિની બીજી પોરિસી ધ્યાનમાં વીતાવતા. નવા સાધુઓ આ વખતે સંધારે જતા. એટલે પ્રત્યેક સાધક ઓછામાં ઓછી ચાર પોરિસી સ્વાધ્યાયમાં અને એક કે બે પોરિસી ધ્યાનમાં ગાળતો. સમયના આવા કાળજીમર્થા સદુપયોગથી જ તેઓ મહાસંયમી, મહાજ્ઞાની અને મહાધ્યાની થઈ શકતા અને એ રીતે પોતાનું તથા પરનું હિત સાધી શકતા.

આ સામાચારી ફરી અમલમાં આવે તો સંયમ, જ્ઞાન અને ધ્યાનની ઉપાસનામાં ઘણી જ પ્રગતિ થાય અને જૈનત્વની જ્યૌતિનો વિશ્વભરમાં પ્રકાશ થાય.

જ્ઞાનોપાસના

જ્ઞાનોપાસનાનો અર્થ માત્ર સૂત્ર-સિદ્ધાંતો વાંચી જવા એટલો જ નથી, પણ તેમાં પ્રતિપાદિત કરેલા સિદ્ધાંતો પર ઊંડું મનન-ચિંતન કરવાનો છે અને એ મનન-ચિંતન વ્યવસ્થિત તથા તુલનાત્મક અભ્યાસપૂર્વક થાય તે માટે બીજું પણ જે જે સાહિત્ય વાંચવાની જરૂર જણાય તે વાંચવાનો છે. સર્વવિરતિના સાધકોએ કેટલા સમયમાં કેટલો અભ્યાસ કરવો જોઈએ, તે પણ નિયત થવાની જરૂર છે.

ધ્યાન

ધ્યાનમાં આગળ વધવા માટે યમ-નિયમો મહણ કરાય છે પણ એક આસને લાંબા સમય સુધી બેસવાની ટેવ, ત્રણ ગુપ્તિરૂપ પ્રાણાયામ અને બાહ્ય લાવો તરફ ખેંચી જતી પ્રવૃત્તિઓનો પ્રત્યાહાર જરૂરી છે. જ્યાં સુધી બાહ્ય લાવમાં ખેંચી જતી પ્રવૃત્તિઓ ઓછી ન થાય ત્યાં સુધી ધારણા થઈ શકતી નથી, ધ્યાન જામતું નથી અને પરિણામે સમાધિનો લાભ થતો નથી. આ બધાનો રામબાણ ઉપાય કાયોત્સર્ગનું મૂળ સ્વરૂપ સમજી તેને વધુ ને વધુ વિકસાવવાનો છે.

જો જ્ઞાન અને ધ્યાનનું પ્રમાણ વધી જાય તો મતભેદો આપોઆપ ઝોગળી જાય અને હૃદયની વિશાળતા પ્રભાતકાળના સૂર્યની જેમ વિકાસ પામે, એમ મારું નત્ર માનવું છે.

શ્રમણસંઘનું બંધારણ

આ સ્થળેથી હું આપણા પૂજ્ય આચાર્યો અને મુનિવરોને સવિનય સાદર વિનંતિ કરવા ઇચ્છું છું કે સમગ્ર પરિસ્થિતિનું અવલોકન કરવા અને શ્રમણસંઘનું બંધારણ વધારે વ્યવસ્થિત થતાં આપણે સકલસંઘ એકત્ર થઈ શકશે અને એ રીતે આપણે ઉત્તરિની દિશામાં એક મહાન પગલું ભરી શકીશું.

સાધ્વીસંઘ

ધાર્મિક પરિસ્થિતિનું આ અવલોકન પૂરું કરતાં એટલું જણાવવું જરૂરી માનું છું કે સ્ત્રીઓને પણ શુક્રિની અધિકારી માનીને આપણે ઉદારમાં ઉદાર દૃષ્ટિનો પરિચય આપ્યો છે અને પારેણામે આપણામાં સાધ્વીસંઘ વ્યવસ્થિત રીતે ચાલી રહ્યો છે, પણ તેમના અભ્યાસ અને આધ્યાત્મિક વિકાસ પર જોઈએ તેટલું ધ્યાન અપાતું નથી, એટલે તે માટે ખાસ પ્રયત્નો કરવાની આવશ્યકતા છે. જો આ દિશામાં યોગ્ય પ્રગતિ સંધારશે તો તેમના સંપર્કથી આપણે નારીસમાજ પણ વિશેષ ઉત્તર થશે.

શિક્ષણવિષયક પરિસ્થિતિ.

પાઠશાળાઓ, શાળાઓ અને છાત્રાલયો મારફત આપણે બાળકોને ધાર્મિક શિક્ષણ આપીએ છીએ, પરંતુ તેમાં ઉપર જણાવેલા ઔદાર્યોદિ ગુણો ખીણવવા માટે જે ભાર મૂકાયો જોઈએ તે મૂકાયો નથી. પરિણામે ધાર્મિક શિક્ષણ લેનારમાં જે ઔદાર્ય, સહિષ્ણુતા, પાપભીરુતા અને ચારિત્રની ખડતલતા આવવી જોઈએ, તે આવતી નથી. નિત્ય સામાયિક, પ્રતિક્રમણ કે પૂર્ણપાઠ કરનારો મનુષ્ય અભિમાન, આવેશ, કદામહ કે કુટિલતાને વશ કેમ થઈ શકે, એ મારી કદપનામાં આવતું નથી. એનો અર્થ એ જ કે આપણે તે તે ક્રિયાઓ અને અનુશાનોની પાછળ રહેલા ગંભીર અને ઉદાર આશયોને સમજતા નથી કે સમજવા છતાં શિક્ષાક્રમમાં ઉતારી શકતા નથી. સામાયિક, પ્રતિક્રમણ અને પૂર્ણનો અર્થ સમજતાં મને પોતાને વર્ષો લાગ્યા છે અને તે વિષે ભારે પરિશ્રમ કરવો પડ્યો છે. ખાસ કરીને છેલ્લા ચાર વર્ષો તો મેં એનાં જ ચિંતન-મનનમાં ગાળ્યા છે. આથી મને ખાતરી થઈ છે કે-ધાર્મિક શિક્ષણના ક્રમનું સફળતાથી પુનરાવલોકન કરવું જોઈએ અને તેને આપણા મહાપુરુષોએ પ્રતિપાદિત કરેલી ધર્મભાવનાની સાથે પૂરેપૂરો સંગત બનાવવો જોઈએ.

ધાર્મિક શિક્ષણની પદ્ધતિ.

ધાર્મિક શિક્ષણની પદ્ધતિ માટે એ શબ્દો કહું તો અસ્થાને નહિં ગણાય. પ્રાચીન કાળે એવો છે કે પ્રથમ સૂત્રોની સહિતા શીખવવી, પછી તેનાં પદો અને પદાર્થો શીખવવા તથા સામાયિક પદો છૂટા પાડી બતાવવા, પછી તેના પર પ્રશ્નો કરવા અને તેનું સમાધાન કરવું. પરંતુ આ ક્રમને આજે લગભગ ભૂલી જવામાં આવ્યો છે. સહિતા સચવાતી નથી,

અંક ૬ મો]

ધર્મનું ધ્યેય : : જીવનની સર્વાંગી શુદ્ધિ.

૧૮૭

અને ગદ્ય-પદ્યનો ઉચિત વિવેક જળવાતો નથી, ઉચ્ચારમાં શુદ્ધિ અને સ્પષ્ટતા ઓછી જણાય છે, તેના અર્થો પર જોઈએ તેવું ધ્યાન અપાતું નથી, પ્રશ્ન અને ઉત્તર ભાગ્યે જ થાય છે, અને જે થાય છે તેમાં પણ જોઈએ તેવી સારિવકતા હોતી નથી.

ધાર્મિક ક્રિયાઓ અને અનુશાનોનું શિક્ષણ આપવામાં પણ એવી જ શોચનીય સ્થિતિ જોવામાં આવે છે. મોટા ભાગે સ્વૃષ્ટ સ્વરૂપ ઉપર જ ધ્યાન અપાય છે, જ્યારે તેની પાછળ રહેલી ઉદાત્ત ભાવનાઓ તરફ દુર્લ્ભ થાય છે. આ ખામીઓ સુધારીને શિક્ષણક્રમમાં યોગ્ય પરિવર્તન કરવામાં આવે તો ધાર્મિક શિક્ષણનો મૂળ હેતુ-ધર્મભાવનાની વૃદ્ધિ-જરૂર આવે અને સમાજના માનસમાં મોટું પરિવર્તન થાય.

વ્યવહારિક શિક્ષણનું સ્વરૂપ.

વ્યવહારિક શિક્ષણની ઉપયોગિતા માટે એ મત છે જ નહિ, કારણ કે જીવનનો સવળો વ્યવહાર તેના આધારે જ ચાલે છે; પરંતુ આ શિક્ષણ કેવી રીતે અથવા કયા પ્રકારનું આપવું, તે મંભીર વિચારણા માગે છે. આ શિક્ષણનું વર્તમાન સ્વરૂપ એવું છે કે તેનાથી માથું મોટું થાય પણ હાથપગ દુર્બળ થાય અને હૃદય કઠિન બને. મતલબ કે આ શિક્ષણ લેનારની જીવિત વિકાસ થાય છે, પણ તેને શારીરિક શ્રમનું કામ કરતાં શરમ આવે છે અને હૃદયમાં સ્વાર્થની ભાવના એટલી પ્રબળ બને છે કે તે સ્વાભાવિક ક્રામગતિ ગુમાવી બેસે છે. આમ બનવાનું કારણ એ છે કે-આ શિક્ષણમાં નીતિ, સદાચાર અને શારીરિક શ્રમ પર જોઈએ તેવો ભાર મૂકાયેલો નથી.

ઉચ્ચ પ્રકારની વ્યવહારિક કેળવણી પામેલાને આર્થિક સંકટામણ ન જ રહેવી જોઈએ, એ મારું નમ્ર મંતવ્ય છે, એટલે સમાજની આર્થિક સ્થિતિ સુધારવાનો મુખ્ય ઉપાય એ છે કે-દરેક બાળક બાલિકાને નીતિમય, સદાચારી અને પરિશ્રમશીલ વ્યવહારિક શિક્ષણ આપવું.

શિક્ષણસંસ્થાઓને પગભર કરવાની જરૂર.

શિક્ષણ સંસ્થાઓને પગભર કરવાની ખાસ જરૂર છે અને તે માટે પ્રાપ્ત થતાં પ્રશ્નોએ ખર્ચમાં કરકસર કરીને તેમાંથી થયેલી બચત એ સંસ્થાઓને મોકલી આપવાની આવશ્યકતા છે. આ દિશામાં આપણે જોટલા ઉદાર ચર્મશું તેટલો સમાજને વિશેષ લાભ થશે.

શિક્ષણ સંસ્થાઓ પોતાની પરિસ્થિતિ સુધારવા માટે સહકાર અને સંગઠનના માર્ગે આગળ વધે તો ખાસ જરૂરનું છે.

સામાજિક પરિસ્થિતિ.

આપણી સામાજિક સ્થિતિનું ચિત્ર સામાન્ય રીતે ઠીક દેખાવા છતાં મંભીર ચિંતા ઉપજાવે તેવું છે. લક્ષ્મણ, નાની નાની જ્ઞાતિઓ, ગોળ કે એકડા પૂરતું અર્થાદિત છે; તેથી લક્ષ્મણનાં જોઈએ તેવો સંવાદ જળવાતો નથી. આપણા સંસ્કારોને હરકત ન પહોંચે તે રીતે જો એ લક્ષ્મણો વિસ્તાર કરવામાં આવે તો સામાજિક સ્થિતિ સારા

પ્રમાણમાં સુધરે એમ મારું નમ્ર મંતવ્ય છે. આ સાથે સંતતિનિયમનનો પ્રશ્ન પણ વિચારવા જેવો છે. તે માટે આપણા શાસ્ત્રકારોએ બ્રહ્મચર્યની જે વિવિધ ભૂમિકાઓ ખતાવી છે, તેનું પાલન કરવાની આવશ્યકતા છે.

આરોગ્યની વ્યાપ્તમાં પણ આપણે ખૂબ જ પછાત છીએ. વિવિધ પ્રકારના વ્યાધિઓ આપણી વારંવાર મુલાકાત લેતા જ હોય છે અને તે આપણી કમાણીનો એક સારા જેવો ભાગ લઇ જાય છે. વળી રોગી માતાપિતાના સંતોનો રોગી કે દુર્ગંધ થાય છે અને એ કમ ઉત્તરોત્તર વૃદ્ધિ પામતાં સારાથે સમાજની અધોગતિ થાય છે. આ સ્થિતિમાં તેમને યોગ્ય ઉપચારો ઉપરાંત આરોગ્ય સાચવવાના સિદ્ધાંતોનું વારત્તવિક જ્ઞાન મળે, તે અત્યંત જરૂરનું છે.

આપણું ઉછરતી પ્રજાના શારીરિક બંધારણ પર જ્યારે હું નજર કરું છું ત્યારે વિષાદની ઘેરી લાગણી અનુભવું છું. શીઝા ચહેરા, દુર્ગંધ દેહ અને સૌંદર્યનો અભાવ, એ જાણે આપણી ખાસિયત થઇ પડી છે. અને તેમ છતાં જાણે કે આ બધાનું કંઇ જ મહત્ત્વ ન હોય તે રીતે આપણે વર્તીએ છીએ; પણ એ યાદ રાખવું ઘટે છે કે દુર્ગંધ શરીરમાં વિકારી મનનો વાસ થાય છે અને વિકારી મન આપણી સર્વોત્તમ બાવનાઓનો નાશ કરે છે. વળી તપ, તિતિક્ષા અને વૈયાદ્યના માર્ગે આજળ વધવું હોય તો ત્યાં પણ સારું સ્વાસ્થ્ય અને ખડતલતા જરૂરી છે; તેથી આ વિષયમાં પ્રવર્તતી ઉપેક્ષાદૃષ્ટિનો સત્વર ત્યાગ કરીને તે માટે યોગ્ય પ્રયત્ન કરવો જોઇએ. વ્યાયામ, યોગાસના, પુષ્ટિકારક ખોરાક અને યોગ્ય પરિસ્થિતિ એ એના અનુભવસિદ્ધ ઉપાયો છે.

આપણા વાનપ્રસ્થ અને વૃદ્ધ પુરુષો જે રીતે પોતાનો સમય ગાળે છે, એમાં પણ ઘણા સુધારો કરવા જેવો છે. સામાન્ય પ્રથા એવી હોવી જોઇએ કે વાનપ્રસ્થ થયેલા મનુષ્યોએ આપણી ધાર્મિક અને સામાજિક સંસ્થાઓમાં પોતાનું સ્થાન શોધી લેવું જોઇએ અને તેને પોતાના અનુભવનો અને તેટલો લાભ આપવો જોઇએ. નિરાંત અને નિષ્ક્રિયતા એક નથી, એ વાત આપણે જોટલી વહેલી સમજી લઇએ તેટલો વધુ લાભ છે.

વૃદ્ધ, અશક્ત અને નિરાધાર સ્ત્રી-પુરુષોની જિંદગી કેવી રીતે સુખી થાય તે માટે અન્ય દેશોમાં અને અન્ય સમાજોમાં ઘણી ઘણી વિચારણાઓ થઇ છે, જ્યારે આપણે ત્યાં થોડા છૂટાછવાયા પ્રયાસો વિના વિશેષ કંઇ પણ થયું નથી. હું ઇચ્છું છું કે આ પ્રશ્ન પર સમાજસુધારકા ગંભીર વિચાર કરે.

આર્થિક પરિસ્થિતિ.

આપણો સમાજ એક વાર શ્રીમંત અને સુખી ગણાતો, પણ આજે તો પરિસ્થિતિએ તદ્દન પલટો લીધો છે. ગરીબાઇ અને બેકારીએ બેકાળુ જાતીને પોતાનું સ્થાન જમાવ્યું છે અને તેની નાગચૂડમાં મધ્યમ વર્ગ ખૂબ ખૂબ ભોંસાઈ રહ્યો છે. આ સ્થિતિ ઉપદ્રવ થવાનું કારણ સરકારની રાજનીતિ ઉપરાંત આપણી અજ્ઞાન અને જડ મનોદશા પણ છે. પરિસ્થિતિમાં અસાધારણ પરિવર્તન થાય તો પણ આપણે આપણી રીતરસમો ખદશીએ

અંક ૬ મો]

ધર્મનું ધ્યેય : : જીવનની સર્વાંગી શુદ્ધિ.

૧૮૬

નહિ તો બીજું પરિણામ શું આવે ? ધનની દરિદ્રતા કરતાં મનની દરિદ્રતા આપણને વિશેષ નુકશાન કરે છે, એ વાત કદી પણ ભૂલવા જેવી નથી.

ધીરધાર, અનાજ અને કાપડને ધંધા આપણા હાથમાં હતો, તે મોટે ભાગે ઝુટવામ ગયો છે અને નજીકના ભવિષ્યમાં પાછો આવે તેમ દેખાતું નથી. વળી આપણા સમાજના ધણા માણસોએ સદ્ગામાં પડીને પાપમાલી નોતરો છે. હાલની રાજનીતિ એવી છે કે સદ્ગાનાં તરવને જેમ અને તેમ નાખૂંડ કરવું અને ભવિષ્યમાં તે નીતિનો વધારે ઉપપણે અમલ થશે; એટલે સારી વાત તો એ છે કે આપણા બાઈઓએ સદ્ગાનો ધંધો છોડી દઈને વહેલામાં વહેલી તકે હુન્નર, ઉદ્યોગ કે બીજા કાંઈ પણ પ્રામાણિક ધંધામાં જોડાઈ જવું.

આગામી યુગ કૃષિકારો અને શ્રમજીવીઓનો છે અને રાજ્યતંત્ર મોટા ભાગે તેમના જ હાથમાં આવશે, એટલે કાચદાઓ પણ તેને જ અનુકૂળ ધડાશે. આ સ્થિતિમાં આપણા સમાજે ખેતી-વાડી, કલા-કારોગરી અને હુન્નર-ઉદ્યોગ તરફ જેમ અને તેમ ઝડપથી વળવાની જરૂર છે. જેઓ આગામી યુગનાં એંધાણ પારખીને પોતાની રીતરસમો બદલશે તથા વેપારક્ષેત્રોને વ્યવસ્થિત કરશે, તેઓ પોતાનું ભાવી સલામત બનાવી શકશે.

મધ્યમ વર્ગની કથળી ગયેલી સ્થિતિમાં તાત્કાલિક શું થઈ શકે, તે પણ વિચારવા જેવું છે. છેલ્લા બે ત્રણ વર્ષથી આ વિષયમાં ખૂબ ખૂબ ઉઠાપોઠ થયો છે ને કેટલીક યોજનાઓ અમલમાં આવી છે, આ યોજનાઓ કેટલાકને અધૂરી ને અસંતોષકારક લાગે છે, પણ વાસ્તવિકતાની સપાટી ઉપર ઊભા રહીને અવલોકન કરોએ તો લાગે છે કે-શરૂઆતમાં આથી વધારે સારી યોજનાઓ ભાગ્યે જ થઈ શકી હોત. આમ છતાં હવે આપણે શું કરવું ? તે વિષે હું બે શબ્દો કહીશ.

(૧) સહુએ સ્વાશ્રયી થવાની ભાવના કેળવવી જોઈએ.

(૨) ગમે તેવો શ્રમ કરતાં પણ અચકાવું ન જોઈએ.

(૩) ધરના માણસોએ પુરસદના વખતમાં નાના નાના હુન્નરો કરવા જોઈએ અને એ રીતે આવકમાં વધારો કરવો જોઈએ.

(૪) સાધર્મિક-વાત્સલ્યની ભાવનાનો અને તેટલો વધારે પ્રચાર કરવો જોઈએ.

(૫) સહકારી મંડળીઓ સ્થાપીને ભંડારો વગેરે ચલાવવા જોઈએ.

(૬) જુદા જુદા પક્ષોએ ભેગા થઈને એક નાણાંકીય યોજના ઊભી કરવી જોઈએ, જેમાંથી વેપાર-ધંધા અંગે નાણા ઉછીનાં આપી શકાય.

(૭) આપણા કારખાનાંઓ તથા પેઢીઓની એક ડીરેક્ટરી બનાવવી જોઈએ અને કામધંધે લગાડનારું તથા વેપાર રોજગારની સલાહ આપનારું ખાતું ખોલવું જોઈએ.

(૮) સસ્તાં ભાડાની ચાલીએ બનાવવી જોઈએ.

(૯) સસ્તાં ભોજનાલયો ખોલવા જોઈએ.

આવાં કામો કરવા માટે પુબ્ધ નાણાંની જરૂર પડે, તે સ્વાભાવિક છે, તેથી હું સર્વ જૈન ભાઈબહેનોને વિનંતિ કરું છું કે આપ બધા આ અત્યંત આવશ્યક કાર્યમાં આપનો હિદાર ફાળો આપશો અને સમાજ પ્રત્યેનું મહાન કર્તવ્ય બજાવવાનો સતોષ પામશો.

રાજકીય પરિસ્થિતિ

આજે આપણા દેશમાં આપણું રાજ્ય છે, એ સૌભાગ્યનો વિષય છે. તેનું સુકાન મહાસભાના કસાયેલા સેનાનીઓના હાથમાં છે, એ પણ આનંદની બીના છે. તેમના કુશળ મેતૃત્વ નીચે આપણો દેશ આઝાદીના રસ્તે આગળ વધશે, તેમાં મને જરા પણ શંકા નથી; પરંતુ આ બધી પ્રવૃત્તિઓમાં આપણું સ્થાન ક્યાં ? તે વિચારવાની જરૂર છે.

રાજકારણ પ્રત્યેની ઉપેક્ષા આપણા ધર્મ અને સમાજની રચના પર તથા વેપાર-રાજગાર પર ઊંડી અસર કરશે, એ વાત ભૂલવા જેવી નથી. તેથી હું જૈન સમાજને વિનંતિ કરું છું કે તેણે રાજકારણ પ્રત્યેની ઉપેક્ષા છોડીને કેન્દ્રસ્થ તથા પ્રાદેશિક સરકારોની સર્વ પ્રવૃત્તિઓમાં રસ લેવો અને તેની હિતકારી પ્રવૃત્તિઓમાં બને તેટલો ફાળો આપવો.

પબ્લીક ટ્રસ્ટ્સ એક્ટને લીધે સમાજના મોટા ભાગની લાગણી દુઃખાયેલી છે અને તેની વાંધાબરેલી કલમો સુધારી લેવામાં આવે તે જનતાની વિનંતિ સ્થળે સ્થળેથી સુબધ સરકારને થયેલી છે, તે પર યોગ્ય ધ્યાન અપાશે, તેવી હું આશા રાખું છું.

મખ્યસ્થ સરકાર તરફથી વાંદરા, હરણ વગેરે પશુઓની હિંસા કરવાનાં જે ફરમાનો થઈ રહ્યાં છે, તે પણ ભારતીય પ્રજાની ધાર્મિક લાગણી દુઃખાવનારાં છે, એટલે તે પાછા ખેંચી લેવાની મખ્યસ્થ સરકારને વિનંતિ કરું છું.

સાહિત્યવિષયક પરિસ્થિતિ

આપણી ધાર્મિક, શૈક્ષણિક, સામાજિક, આર્થિક અને રાજકીય સ્થિતિનાં અવલોકન સાથે આપણી સાહિત્યવિષયક સ્થિતિનું અવલોકન કરવાની પણ જરૂર છે, કારણ કે આધુનિક યુગમાં ધર્મપ્રચાર માટેનું તે મોટામાં મોટું સાધન છે. આ વિષયમાં પણ આપણે ખૂબ પાછળ છીએ. દર વર્ષે પ્રકાશકો તરફથી જુદી જુદી ગ્રંથમાળાઓ અને બધું સાહિત્ય બહાર પડે છે, પણ તેમાં નથી હોતી સંપાદનની કળા, નથી હોતું શુદ્ધ અને બ્યવસ્થિત લખાણ, નથી હોતી સુદ્રણકળાની સુંદરતા કે નથી હોતો આકર્ષક દેખાવ ! એટલે ખર્ચના પ્રમાણમાં કંઈ સંગીન ફળ પ્રાપ્ત થઈ શકતું નથી. જો જૈન ધર્મ અને સંસ્કૃતિનાં વિવિધ અંગો પર વેધક પ્રકાશ પાડતું સરળ, સચિત્ર અને આકર્ષક સાહિત્ય બહાર પાડવામાં આવશે તો હું માનું છું કે સુશિક્ષિત સમાજનો મોટો ભાગ જૈન ધર્મ અને જૈન સંસ્કૃતિ પ્રત્યે અભિરુચિવાળો થશે અને એ રીતે આપણી સર્વી જીવ કરું શાસનરસી વાળી પુરાતન-પ્રાચીન ભાવના મૂર્તિમંત થશે તથા આપણા ધર્મ અને સંસ્કૃતિ પર અધિષ્ટિત આક્ષેપો થવાનો વખત જ આવશે નહિ.

પાટણ, જેસલમીર વગેરે સ્થળોએ જ્ઞાનજાંઘરામાં રહેલી પ્રતિઓની બ્યવસ્થિત

અંક ૯ મો]

ધર્મનું ધ્યેય : જીવનની સર્વોચ્ચ શુદ્ધિ.

૧૯૧

યાદીઓ તૈયાર થઇ છે, તે જ રીતે અમદાવાદના બાંકારામાં રહેલો પ્રતિઓની તેમજ પુનાના બાંકારર ઓરિએન્ટલ ઇન્સ્ટીટ્યુટમાં રહેલો જૈન પ્રતિઓની વ્યવસ્થિત યાદી થવાની જરૂર છે.

કોન્ફરન્સનું કર્તવ્ય

આ પરિસ્થિતિ સુધારવા માટે તનતોડ પ્રયાસ કરવો એ કોન્ફરન્સનું કર્તવ્ય છે અને તે કર્તવ્ય જરાજર જનની શકે તે માટે પ્રથમ તો તેણે પોતાનું જવાબજી વ્યવસ્થિત કરવું જોઈએ, અને તેમાં કસાયેલા કાર્યકરો એકત્ર થાય એ જોઈએ.

ખીલું તેણે સમાજના ગાઢ સંપર્કમાં આવવું જોઈએ અને તેમાંથી માણસ તથા નાણાંનું પૂરતું પીઠબળ મેળવવું જોઈએ.

ત્રીલું તેણે જે જે કાર્યો કરવાનાં છે, તે સધળાંની વ્યવસ્થિત થોભનાઓ ધડવી જોઈએ અને તેનો ત્રિવાર્ષિક કે પંચવાર્ષિક કાર્યક્રમ મુકરર કરવો જોઈએ.

ચોથું કોન્ફરન્સની લાવના સમાજ જરાજર સમજી શકે તે માટે તેનું પ્રચારકાર્ય મોટા પાયે થવું જોઈએ અને તેને પોતાનું સ્વતંત્ર સાપ્તાહિક કે પાશ્વિક હોવું જોઈએ.

આભારદર્શન

પૂજ્યપાદ આચાર્ય શ્રી ૧૦૦૮ શ્રીમદ્ વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજ જેઓ અહીં બિરાજે છે અને કોન્ફરન્સના કાર્યને સંપૂર્ણ સહાનુભૂતિ તથા વેગ આપી રહ્યા છે, તેમને ભૂરિ ભૂરિ વંદન કરું છું અને આપ સર્વે વતી વિનમ્રિ કરું છું કે તેઓના આશીર્વાદ આ કોન્ફરન્સ પર સદા ઉતરતા રહે.

શેઠ શ્રી કાંતિલાલભાઈએ આ કોન્ફરન્સની મહાન સેવાઓ જનવી છે. તેઓ આજે પ્રમુખપદેથી નિવૃત્ત થાય છે, છતાં પોતાનો સહકાર પૂર્વવત જ ચાલુ રાખશે, એવી આશા રાખું છું.

આપ જાધા સંઘના હિતને માટે ફરફરથી ઘણો પરિશ્રમ લખને અહીં આવ્યા છો અને મને શાંતિથી સાંભળ્યો છે, તે માટે આપ સહુનો આભાર માનું છું.

આપે ન વાંચ્યું હોય તો અવશ્ય વાંચશે

શ્રી સીમંધર શોભાતરંગ

પ્રાચીન રાસનો સુંદર નમૂનો, લાવવાહી કાવ્ય-
શેલી અને કામગજોન્દકુમારનું અમરકારિક ચરિત્ર

પાકું બાઈહોંગ, ૩૨૦ પૃષ્ઠ, મૂલ્ય રૂ. ૭૦

લખો-શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા-લાવનગર.

ઐક્યની ભૂમિકા ઊભી કરો !

[સ્વાગતાધ્યક્ષ શ્રી ખીમજીભાઈ માંડણી સુજીપુરીયાના પ્રવચનનો સારભાગ]

પચાસ વર્ષ પહેલાં કે જ્યારે સુધારણા અને સંગઠન કરવાના પ્રયાસો જવલ્લેજ થતા હતા, સમાજમાં કેળવણીનું પ્રમાણ ઘણું ઓછું હતું અને રાષ્ટ્રની આઝાદીની ચળવળ બાધ્યાવસ્થામાં હતી, ત્યારે એ મુરખી સ્વપ્નદ્રષ્ટાએ, સમસ્ત ભારતના શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક જૈન સમાજનું સંગઠન સાધવાનું સ્વપ્ન સેચું અને સદ્ભાગ્યે એ સિદ્ધ થતું પશુ નેયું. બહુ થોડા જ ભાગ્યશાળી આત્માઓ એવા હોય કે જેમના સ્વપ્નાઓ સમાજને ઉન્નતિના માર્ગે લઇ જતાં, પોતાની સગી આંખે દશકાઓ સુધી નોંઘી શકે છે. આવું સદ્ભાગ્ય માનનીય મુરખી શ્રી ઢઢાણને સાંપડ્યું એ જાણી ક્યો જૈન આનંદ અને ગૌરવ ન અનુભવે ? હું આ તકે તેમનું દાર્દિક ગૌરવ કરું છું અને એઓશ્રી સુખી જિંદગી સાથે વધુ લાંબું આયુષ્ય જોગવો એવી શાસનદેવને પ્રાર્થના કરું છું.

આ મહાન નગરી મુંબાપુરીના મહાભાગ્ય છે કે, કેન્દ્રરન્સ દેવીને પોતાને આંગણે નોતરવાનું સદ્ભાગ્ય આજ સુધીમાં એને ચાર ચાર વાર સાંપડ્યું છે. આજે આ પાંચમી વખત એ લાભ મળતો જોઇ, એ પોતાને ધન્ય સમજે છે અને દૂરદૂરથી પધારેલા સજ્જનો અને સનારીઓની યતિકંચિત્ત સેવા અને સરભરા કરવાની અભિલાષા સેવે છે. અમારે આંગણે પધારેલા આપ સજ્જનો અને સનારીઓની સેવા અને સરભરા કરવા માટેનો સ્વાગત સમિતિ તરફથી યોગ્ય પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો છે, તેમ છતાં કોઇને કશી ઉણપ કે અડચણ લાગે તો તે દરમુજર કરવા કૃપા કરશો.

ગયા વર્ષે કેન્દ્રરન્સનું અધિવેશન જુનાગઢમાં ભરાયું તેને એક વર્ષ જેટલો સમય વીતી ગયો છે. એ ટૂંકા ગાળામાં રાજકીય દૃષ્ટિએ ચૂંટણી સ્વરૂપે દેશભરમાં એક મહાન અખતરો અજમાવાઇ ગયો છે. સદ્ભાગ્યે કેન્દ્ર ઉપરાંત લગભગ બધા જ પ્રદેશોમાં મહાસભાવાદી સરકાર પાછી સત્તા પર આવી છે. રાષ્ટ્રીય મહાસભાનું ખ્યેય ભારતવર્ષમાં વસતા સમગ્ર માનવ સમુદાયની ઉન્નતિ કરવાનું હોવાથી સમસ્ત જૈન સમાજે પણ હંમેશા મુજબ તેને સઘળી રીતે સાથ અને સહકાર આપી પોતાની ફરજ અદા કરવાની છે.

ઇતિહાસ કહી જાય છે કે જૈનોએ સૈકાઓથી રાજકારણમાં મોખરે રહી દેશની ઉન્નતિમાં આજેવાનીસરોં ભાગ લખ્યો છે. કેટલાક રાજ્યોના દિવાનપદે પણ જૈનો હતા અને હાલની આઝાદી મેળવવા માટેની રાષ્ટ્રીય ચળવળમાં પણ જૈનોનો દિરસો નાનોસનો ન હતો. પરિણામે આપણે જોઇ શકીએ છીએ કે વડી તેમજ પ્રાદેશિક ધારાસભાઓની તાજેતરમાં જે ચૂંટણીઓ થવા પામી તેમાં જૈનોને બહુ સારી સંખ્યામાં સેવા કરવાની તક મળી છે. રાજકીય માર્ગે આગળ વધ્યા સિવાય સમાજ અને દેશની ઉન્નતિમાં, આપણે સમાજ ધારેલો ફાળો આપી ન જ શકે એ સમજાય તેવું છે. દેશ અને કાળને અનુરૂપ થવા માટે આપણે શું શું કરવાની જરૂર છે, તે વિચારવા માટે આપ સહુ અહીં

અંક ૯ મો]

ઐક્યની ભૂમિકા ઊભી કરો !

[૧૯૩

એકત્ર થયા છે, તેથી મને ખાતરી છે કે આપ એ દિશામાં ગંભીર વિચારણાઓ કરશો અને એવા નિષ્ણંદો પર આવશો કે જેથી આપણું ભાવી ઉન્નવણ અને પ્રગતિમય બને. આ તકે આપ બધાને હું એક વિનંતી કરું તો તે અરથાને નહિ ગણાય. જૈન ધર્મને અને સંસ્કૃતિને અપનાવનાર કાષ્ઠપણુ દેશ કે જ્ઞાતિની વ્યક્તિ હવે જૈન ગણાવી જોઈએ અને તેને જૈન તરીકેના સર્વ સામાજિક હક્કો પ્રાપ્ત થાય એવી જાહેરાત હવે આપણે કરવાની રહેશે. આમ કરવાથી જૈન ધર્મ પ્રત્યે મમત્વ રાખનારા હજારો ભાષ્ખહેનેનો માર્ગ મોકળો થશે. હવે સમય આવી લાગ્યો છે કે જ્યારે આપણા ધર્મને વિશ્વભરમાં વિસ્તારવો પડશે અને એમ થશે તો જ આ કોન્ફરન્સની સ્થાપના પાછળનો હેતુ સચવાશે. જૈન ધર્મ તો સ્વાદ્વાદનો છે અને દેશકાળ પ્રમાણે આપણે વિવેક વાપરી એને વિસ્તારવો જ રહ્યો. તો આજથી જ આપણે કાં ન જાગીએ ? આમ જ્યારે આપણા ધર્મને વિશ્વભરમાં વિસ્તારવાનો વિચાર કરીએ છીએ ત્યારે સહેજે જ આપણા જૈન સમાજની, અને તેમાં પણ શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક વિભાગની એકતાનો પ્રશ્ન આપણી સામે આવીને ઊભો રહે છે. શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક વિભાગમાં પણ આજે કેટલા બધા તક છે ? આપણા વર્ગને સ્પર્શતા સવાલોનો આપણે બધા સાથે મળીને વિચાર પણ કરી શકતા નથી. આ સ્થિતિ હવે સત્વર દૂર થવી જોઈએ. આખા જૈન સમાજમાં એકતાની ભાવના ઊભી કરવા પાછળ પણ આપણા ચિત્તને કેન્દ્રિત કરવું જોઈએ. આ માટે જૈનો જૈનો વચ્ચે રાટી ભેટીનો વ્યવહાર પણ હવે સહજ અને સરળ થવો જોઈએ. આપણા મહાન પર્વો પણ એક સરખા દિવસે જોડવા જોઈએ, જિજ્ઞાસુ સંપ્રદાયના સાધુ સુનિરાજોને જુદા રાખતી દીવાલ હવે એકદમ દૂર થવી જોઈએ. આવી એકતાની ભૂમિકા ઊભી કરવામાં નહિ આવે ત્યાં સુધી જૈન ધર્મને બહુમાન્ય બનાવવાનું સ્વપ્ન કદિ પણ આપણે સિદ્ધ કરી શકીશું નહિ.

ધર આંજણેના કેટલાક સળગતા સવાલોનો પણ આપણે હવે ઉદાર ચિત્તે નિકાલ લાવવો પડશે. એક જ ધર્મ અને માર્ગને અનુસરતો આપણો મૂર્તિપૂજક સમાજ એથ અને પાંચમની તીથીના પ્રશ્નના યોગ્ય નીકાલના અભાવે બહેંચાએવો રહે એ હવે જમાનાને અનુરૂપ નથી. દીક્ષાર્થીઓની યોગ્યતાના પ્રશ્નનો સવેળા ઉદારચિત્તે નિકાલ લાવીશું તો જ આપણા પોતાના અને દેશના સર્વાંગી વિકાસમાં યોગ્ય ફાળો આપી શકીશું.

આપણા કોન્ફરન્સના ગત અધિવેશનોએ શ્રાવક શ્રાવિકા ક્ષેત્રના ઉત્કર્ષ માટે કરેલ ઠરાવ હવે વિસ્તૃત વિચારણા માગી લે છે. એ દિશામાં છેલ્લા એક વર્ષના ગાળા દરમ્યાન થયેલા પ્રયાસો આવકારદાયક છે. પણ એટલેથી ધારેલી નેમ જલદી ન પહોંચાય એ આપ સૌ સમજી શકશો. આપણા સમાજે શિક્ષણ અને સંસ્કાર ક્ષેત્રે ઝડપી વિકાસ સાધવો જ પડશે અને તેમ કરતાં કરતાં રાજકીય ક્ષેત્રે વિકાસ પામતાં, ધંધા વેપાર અને ઉદ્યોગોમાં આગળ વધવું પડશે. આમ કરેશું તો જ દેશની સમૃદ્ધિમાં ઠીક ઠીક પ્રમાણમાં વધારો કરી શકીશું અને શ્રાવક શ્રાવિકાનો ઉત્કર્ષ કરવાની આપણી સૌની સદ્લાવના જરૂર આવી શકશે. આપમાંના ધણા ભાષ્ખહેનો દેશના દૂર દૂરના ભાગમાંથી અગવડો અને અડચણો

વેડીને સમાજ અને દેશને ઉત્કર્ષ કરવાની પવિત્ર ભાવના સાથે અહીં પધાર્યા છે. આપમાંના ધણી ભાષ્મહેનો સંસ્કારી, સાહસિક અને સેવાશ્રુતિવાળા છે, તો આપ સૌને અને મુ'બ્બના શાહ સોદાગરો, મુરબ્બીઓ અને મિત્રોને એ દૃષ્ટિએ વિચારવા અને શક્ય તે કરી છૂટવાની આ તક આગ્રહભરી અપીલ કરું છું.

આ મહાન મુ'બ્બ નગરીની વિશિષ્ટતાઓ અનેકવિધ છે. ધાર્મિક, સામાજિક, આર્થિક અને રાજકીય પ્રશ્નોના ઉદ્ભવમાં, ઉત્થાનમાં અને તેના સુખદ છેવટમાં સફળ સંચાલન કર્યાના એના ઇતિહાસના પાને અનેક દાખલાઓ નોંધાયેલા સાંપડશે. એક જ દાખવો આપું. પરદેશી સરકારની ગુલામીમાંથી દેશને મુક્ત કરીને આઝાદી પ્રાપ્ત કરાવનાર રાષ્ટ્રીય મહાસભાની રથાપના આ જ મુ'બ્બ નગરીમાં આજથી ૬૫ વર્ષ પહેલાં કરવામાં આવી હતી. એ જ આઝાદીની લડતનો છેલ્લો તબક્કો 'કરેંગે આ મરેંગે'ની-યુદ્ધ ઘોષણા પણ ૧૯૪૨ ની ઓગસ્ટની ૮ મી તારીખે આ મુ'બ્બ નગરીમાંથી જ કરવામાં આવી હતી. આ છેલ્લા આઝાદી જંગના પરિણામે ૪૫ કરોડની પ્રજા પરદેશી સરકારની ધુ'સરીમાંથી મુક્ત બની અને દેશ આઝાદ થયો. જૈન સમાજના ઉત્થાન માટે, હું આશ્વા રાખું છું કે વિપવવિચારિણી સમિતિ, જેની પહેલી બેઠક આજે રાત્રે મળશે તેના માનનીય સભ્યો, સમાજ અને દેશના સર્વાંગી વિકાસનું દૃષ્ટિકાળુ નજર સમક્ષ રાખીને વિશાળ દૃષ્ટિથી વિચાર-વિનિમય કરી, આ અધિવેશનના વિદ્વાન પ્રમુખ શ્રી અમૃતલાલ દોશીની દોરવણી નીચે યોગ્ય ઠરાવો ધરી મુ'બ્બ નગરીની વિશિષ્ટતા સાચવશે.

છેવટે જેમણે વર્ષો સુધી કોન્ફરન્સની સેવા કરી છે, અનેક મુશ્કેલીઓમાંથી માર્ગ કાઢ્યો છે, અડચણો વખતે અડચતાથી ઊભા રહ્યા છે અને છેલ્લા સવા બે વર્ષ થયા જેમણે કોન્ફરન્સનું કાર્ય સતત મહેનત લઈ આગળ ધપાવ્યું છે એવા સમાજના એકનિષ્ઠ આગેવાન અને કોન્ફરન્સના નિવૃત્ત થતા પ્રમુખ શ્રી કાન્તિલાલ ધૃશ્વરલાલ, જે. પી. ને તેમની અનેકવિધ સેવાઓ માટે આ તકે હાર્દિક અભિનંદન આપું છું. તેઓશ્રી આ કોન્ફરન્સના પ્રમુખપદેથી જો કે કારેગ થાય છે, છતાં પણ મને ખાતર છે કે તેઓ કોન્ફરન્સની એકધારી સેવા કરતા રહેશે અને તે દ્વારા જૈન સમાજને આગળ ધપાવવામાં હંમેશા મહત્વનો ફાળો આપતા રહેશે.

આ રીતે પ્રસંગોચિત કેટલાક વિચારો રજૂ કર્યા બાદ આ ઓગણીસમા અધિવેશન માટે વરાએલા પ્રમુખ શ્રી અમૃતલાલ કાલીદાસને મારા તરફથી હાર્દિક આવકાર આપું છું. શ્રી અને સરસ્વતીનો સુયોગ હોય એવી જૈન સમાજની કેટલીક વિરલ વ્યક્તિઓમાંના તેઓ એક છે. વળી આજ સુધી તેમણે જૈનધર્મ અને સાહિત્યની અનેક પ્રકારે સેવા કરી છે. જૈનધર્મ વિષે તેઓ ઊંડી નિજા અને શ્રદ્ધા ધરાવે છે. આવા અવસરે કોન્ફરન્સના સ્વંધાર તરીકે આવી વ્યક્તિ આપણને પ્રાપ્ત થાય એ હું આપણું મોટું સદ્ભાગ્ય સમજું છું.

ઓગણીસમા અધિવેશનના ઠરાવો

૧. શોક પ્રસ્તાવ.

(૧) પૂજ્યપાદ આચાર્ય મહારાજ શ્રી જિનચંદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ સાહેબ, આચાર્ય મહારાજ શ્રી જિનચંદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ સાહેબ, ઉપાધ્યાયજી શ્રી દવાવિજયજી મહારાજ સાહેબ, તથા અન્ય મુનિવર્યોના કાળક્રમ પામવાથી જૈન સમાજને મોટી ખોટ પડી છે તે માટે કોન્ફરન્સનું આ અધિવેશન મોતાનું દુઃખ પ્રદર્શિત કરે છે અને તેઓશ્રીના આત્માને પરમ શાંતિ ધરૂં છે.

(૨) કોન્ફરન્સ પ્રત્યે પ્રેમ અને સહાનુભૂતિ ધરાવનાર શેઠ રતિલાલ વર્ધમાન શાહ (સુરેન્દ્રનગર), શેઠ મુળચંદ આશારામ વૈરાટી (અમદાવાદ), શેઠ બળચંદ કેશવલાલ મોદી (મુંબઈ), શેઠ ડુલચંદજી ઝાંઝક (મદ્રાસ), શેઠ પોપટલાલ કેવળદાસ (મુંબઈ), શેઠ સુમેરમલજી સુરાષ્ટ્રા, શેઠ નેમીચંદજી કાચર, શેઠ કીશનદાસ જીખણદાસ (મોલેગામ), શેઠ બી. એન. મેસરી (મુંબઈ), અને શેઠ ખેતસી ચત્રજી (મુંબઈ)ના અવસાન બદલ કોન્ફરન્સનું આ અધિવેશન અલંત ખેદ પ્રદર્શિત કરે છે અને તેમના આત્માને પરમ શાંતિ ધરૂં છે.

પ્રમુખસ્થાનેથી.

૨. ધાર્મિક શિક્ષણ.

(અ) સુસંસ્કાર અને સંસ્કારિત્રની વૃદ્ધિ માટે ધાર્મિક શિક્ષણ અતિ અગત્યનું હોઈ આ અધિવેશન સમગ્ર જૈન સમાજને બલામણુ કરે છે કે-પોતાના પરિવારને ધાર્મિક શિક્ષણ આપવા માટે પૂરતો પ્રયાસ કરવો. શિક્ષણ સંસ્થાઓને આમ્રહ કરે છે કે વિદ્યાર્થીઓને ધાર્મિક શિક્ષણ યોગ્ય સ્વરૂપમાં મળી રહે તેવો પ્રયત્ન કરવો, તથા પ્રકાશન સંસ્થાઓને

વિગતિ કરે છે કે-જનતાની ધાર્મિક ભાવના વધે તેનું સાહિત્ય સરજી, રચિકર અને તુલનાત્મક શૈલીમાં આકર્ષક ઢબે બહાર પાડવું.

(આ) ધાર્મિક શિક્ષણના અભ્યાસક્રમનું પુનરાવલોકન કરવાની તથા તે પ્રમાણે પાઠ્ય પુસ્તકો ચોખવાની શ્રી જૈન સ્વેતામ્બર એજ્યુકેશન બોર્ડને તે દિશામાં ઘટતા પ્રયાસો કરવાની બલામણુ કરે છે.

રજી કરનાર:-

શ્રી રતનચંદજી ગોલેચ્છા-જામલપુર.

અનુમોદન:-

લાલચંદજી ઢઢા; મદ્રાસ.

વાલીલાલ જીવરાજ, મુંબઈ.

ભાદ્રચંદ નગીનભાઈ ઝવેરી, મુંબઈ.

શ્રી દામજી વેલજી, નાગલપુર, (કચ્છ)

૩. વ્યાવહારિક શિક્ષણ.

(અ) આ અધિવેશન જ્ઞાનદાનના અપૂર્વ મહિમા તરફ સમાજનું લક્ષ્ય ખેંચે છે અને એવો અભિપ્રાય ધરાવે છે કે-શિક્ષણનું કાર્ય કરતી જૈન સંસ્થાઓએ હુબર ઉલોગ ચાદિ દ્વારા અને તેટલા સ્વાશ્રયી થવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. વિદ્યાર્થીઓને નીતિમય, ઔદ્યોગિક જીવન તથા શારીરિક શ્રમનું મહત્વ સમજાવવું જોઈએ. તથા તેઓ તંદુરસ્ત, ખડતલ, સ્વાશ્રયી અને સંસ્કારી થાય તે જાતનો શિક્ષણક્રમ યોજાવો જોઈએ.

(આ) જૈન શિક્ષણ સંસ્થાઓના પરસ્પર સહકાર, સંગઠન અને સંપર્કના હેતુથી આ સંસ્થાઓનું સમેલન બરોચ તે માટે સ્થાયી સમિતિ પ્રયત્ન કરશે એટલી આ અધિવેશન આશ્વા રાખે છે.

—(૧૬૫)—

૧૯૬

શ્રી જૈનધર્મ પ્રકાશ.

[અશ્વાઠ

રજુ કરનાર:-

શ્રી પ્રવીણચંદ્ર શિવજી, મુંબઈ.

અનુમોદન

શ્રી ધીરજલાલ ટોકરશી શાહ, મુંબઈ.
શ્રી ડા. બી. એમ. બાવીરી, પાલીતાણા.

૪. આવક શ્રાવિકા ક્ષેત્રનો ઉત્કર્ષ.

આવક-શ્રાવિકા ક્ષેત્રના ઉત્કર્ષ માટે ક્ષલના તથા જીનાગઢ અધિવેશનમાં થયેલ ઠરાવ અનુસાર કોન્ફરેસે જે પ્રવૃત્તિ અને પ્રયાસ કર્યા છે તેની આ અધિવેશન નોંધ લે છે અને તે ઠરાવને વધુ અમલી બનાવવા માટે નીચે પ્રમાણે કાયવાહી હાથ ધરવા બલામજુ કરે છે.

(અ) જૈન સમાજને પ્રાપ્ત થતાં પ્રસંગોએ ખર્ચમાં કરકસર કરી બચતનો ઉપયોગ સાધાર્મિક બાધઓના ઉત્કર્ષ માટે કરવો.

(બ) શ્રીમંતો અને સાધનસંપન્નોએ શક્તિ પ્રમાણે સાધાર્મિક બાધઓના ઉત્કર્ષ માટેના કોન્ફરેસે બિમા કરેલા ફંડમાં ઉદારપણે ફાળો આપવો અને તેમને ઉચોગ-ધર્મે લગાડવા તરફ લક્ષ આપવું.

(ક) સ્થાયી સમિતિએ વર્ષ દરમિયાન ઓછામાં ઓછા રૂ. ૨૫ અને વધુ છુટ્ટા મુજબ આપે તેવા ઓછામાં ઓછા એક હજાર દાતાઓ નોંધવા.

રજુ કરનાર:-

શ્રી નાથાલાલ ડી. પરીખ,

M. L. A J. P. મુંબઈ.

અનુમોદન:-

પોપટલાલ રામચંદ શાહ,

M. L. A પુના.

મોહનલાલ દીપચંદ ચોકરી મુંબઈ.

રૂપચંદ જી સુરાણા

કુલચંદ હરિચંદ દોશી, પાલીતાણા.

શ્રી મોતીલાલ વીરચંદ શાહ,

મલેગામ.

૫. રાષ્ટ્રોન્નતિ.

આ અધિવેશન રાષ્ટ્રોન્નતિના કાર્યમાં વડું ભાગ લેવા જૈન સમાજને અનુરોધ કરે છે અને મધ્યસ્થ સરકાર, પ્રાદેશિક સરકારો અને બીજી સરકારી અને અર્ધ સરકારી સંસ્થાઓમાં દાખલ થઈ રાષ્ટ્રોન્નતિના કાર્યમાં યથાશક્તિ સેવા આપવા બલામજુ કરે છે.

પ્રમુખસ્થાનેથી

૬. સંસ્કૃતિ રક્ષણ.

(૧) ભારતવર્ષની વિશ્વાપીઠામાં પ્રાકૃત તથા અર્ધમાગધી ભાષાનું અધ્યયન ઉચિત સ્થાન પામે.

(૨) જૈન સ્થાપત્ય અને મૂર્તિના અવશેષો જૈન સમાજને મળે.

(૩) જુદા જુદા બંદારોમાં રહેલા જૈન સાહિત્યની વ્યવસ્થિત વાંદી થાય તે માટે તથા

(૪) પાઠ્ય પુસ્તકો તથા સાહિત્યમાં જૈન ધર્મની હકીકતો સાચા સ્વરૂપે રજૂ થાય તે અંગે વ્યવસ્થિત પ્રયત્નો કરવા આ અધિવેશન જૈન સમાજનું ધ્યાન ખેંચે છે.

પ્રમુખસ્થાનેથી

૭. પુનર્વોષણ.

જૈનધર્મ અને સંસ્કૃતિને અપનાવનાર કોઈપણ દેશ, વર્ણ કે જાતિની વ્યક્તિને જૈન ગણવાની અને તેને જૈન તરીકેના હક્કો આપવાની આ અધિવેશન પુનર્વોષણ કરે છે.

રજુ કરનાર:-

શ્રી ખીમજીભાઈ એમ. જીજીપુરીઆ,
જે. પી. મુંબઈ.

અંક ૯ મો]

આગણીસમા અધિવેશનના ઠરાવો.

૧૯૭

અનુમોદન:-

શ્રી પોપટલાલ રામચંદ શાહ.

M. L. A. પુના.

શ્રી રતિલાલ સી. કોઠારી,

જે. પી. મુંબઈ.

શ્રી મેઘલ વેલ્લ મોટા, વાકું (કચ્છ).

૮. અધારણુ.

શ્રી જૈન શ્રવે. કોન્ફરન્સના ચાલુ અધારણુમાં અત્યારે (૧) ઉદ્દેશ અને (૨) કાર્યવિસ્તારની નીચે મુજબ કલમો છે.

૧. ઉદ્દેશ:-આ કોન્ફરન્સ કે જેનું નામ શ્રી જૈન શ્રવેતામ્બર કોન્ફરન્સ રાખવામાં આવ્યું છે તેનો ઉદ્દેશ જૈનને લગતા કેળવણીના પ્રશ્નો સંબંધમાં તેમજ ધાર્મિક, સામાજિક, આર્થિક, રાજકીય અને બીજા જૈન કામ અને ધર્મ સંબંધી સવાલો ઉપર વિચાર ચલાવી યોગ્ય ઠરાવો કરવાનો અને તે ઠરાવોને અમલમાં મૂકવા માટે ઉપાયો યોજવાનો છે.

તદુપરાંત પોતાના ઉદ્દેશને અનુસરી સમાજના કોઈ પણ દ્રુટનો કોન્ફરન્સ સ્વીકાર કરશે.

૨. કાર્યવિસ્તાર:-સમસ્ત જૈનકામ-સંધાને લાગુ પડતા સવાલો જ કોન્ફરન્સ હાથ ધરશે. સંગઠનના ખોળેને લક્ષમાં રાખી ન્યાતના, સ્થાનિક સંધના, મહાજનના અને પંચના તકરારી વિવાદમસ્ત વિષયો સીધી કે આડકતરી રીતે કોન્ફરન્સ હાથ ધરી શકશે નહિ.

ઉપરની કલમોને જાહેર હવે પછી નીચે મુજબ કલમો રાખવા આ અધિવેશન ઠરાવે છે.

૧. નામ-સંસ્થાનું નામ “શ્રી જૈન શ્રવેતામ્બર કોન્ફરન્સ.”

૨. ઉદ્દેશ.

(૧) જૈનધર્મ અને સમાજનો ઉત્કર્ષ

થાય તેવા પ્રયત્નો કરવા અને તેના સર્વ પ્રકારના હિતોનું રક્ષણ થાય એવા પ્રયાસો કરવા.

(૨) વખતોવખત સમગ્ર જૈન શ્રવેતામ્બર મૂર્તિપૂજક સમાજના પ્રતિનિધિઓના સમ્મેલનો અથવા અધિવેશનો ભરીને મજબૂર સમાજને સ્પર્શતા ધાર્મિક, સામાજિક, આર્થિક, શિક્ષણ વિષયક અને અન્ય જાહેરહિતના સવાલોનું અવલોકન કરી તે અંગે યોગ્ય નિર્ણયો કરવા અને તેને અમલમાં મૂકવા પ્રયાસો કરવા.

(૩) જુદા જુદા ક્ષેત્રોએ વચ્ચે બાતબાવ અને નિકટતા કેળવાય તેવા પ્રયાસો કરવા.

(૪) ઉપર જણાવેલા ઉદ્દેશોને આધીન રહી મજબૂર સમાજના લાભાર્થે થયેલા કોઈપણ જાહેર દ્રુટનો સ્વીકાર કરવા.

૩ કાર્યવિસ્તાર.

સમસ્ત જૈન સમાજને લાગુ પડતા સવાલો કોન્ફરન્સ હાથ ધરશે. સંગઠનના ખોળેને લક્ષમાં રાખી ન્યાતના, સ્થાનિક સંધના, મહાજનના અને પંચના તકરારી વિવાદમસ્ત વિષયો કોન્ફરન્સના કાર્યક્ષેત્રની બહાર ગણાશે.

આ ઉદ્દેશોને આધીન રહી સંસ્થાનું અધારણુ ધડવા આ અધિવેશન નીચેની સમિતિની નિમણૂક કરે છે. આ સમિતિને અધારણુનો ખરડો જાહેર અભિપ્રાયો મેળવી મોઢામાં મોઢા તા. ૩૦ મી સપ્ટેમ્બર ૧૯૫૨ સુધીમાં સ્થાયી સમિતિ ઉપર મોકલી આપવો અને સ્થાયી સમિતિએ તે અધારણુનો ખરડો અખિલ ભારત જૈન શ્રવેતામ્બર કોન્ફરન્સ સમિતિની મંજૂરી માટે તા. ૩૧ મી ડિસેમ્બર ૧૯૫૨ સુધીમાં રજૂ કરવો અને આ પ્રમાણે જે અધારણુ મંજૂર થાય તે અધારણુ તરત જ અમલમાં આવશે.

સમિતિના નામો.

૧ ખીમલભાઈ એમ. ભુજપુરીઆ

જે. પી. મુંબઈ.

૧૯૮

શ્રી જૈન ધર્મ પ્રકાશ

[અશાઠ]

૨ ચીનુભાઈ લાલભાઈ શેઠ,
સોલિસિટર મુંબઈ.
૩ ધીરજલાલ ટાકરસી શાહ, મુંબઈ.
૪ તારાચંદ એલ. કોઠારી, મુંબઈ.
અને કોન્ફરન્સના મુખ્ય મંત્રીઓ.

દરખાસ્ત.

શેઠ ચીનુભાઈ લાલભાઈ
સોલિસિટર મુંબઈ.

અનુમોદન:-

ધીરજલાલ ટાકરસી શાહ, મુંબઈ.
શ્રી મોહનલાલ દીપચંદ ચૌકસી, ”
શ્રી તારાચંદ એલ. કોઠારી, ”
શ્રી ધનરાજ ગુલરાજ, ગોલવડ.
૯: કેશરીયાજી તીર્થ.

શ્રી કેશરીયાજી તીર્થમાં બોલી અને અન્ય
સ્વેતાંબર સમાજના હક વિગેરે વિષયમાં
કોન્ફરન્સદારા કષ્ટ કાર્યવાહી કરવી યોગ્ય છે
તેની તપાસ કરી સ્થાયી સમિતિ સમક્ષ રિપોર્ટ
કરવા માટે નીચે મુજબ સભ્યોની સમિતિ નીમ-
વામાં આવે છે. આ સમિતિના રિપોર્ટ પર
સ્થાયી સમિતિ યોગ્ય કાર્યવાહી કરે.

૧ શ્રી કુલચંદ શામજી, મુંબઈ.
૨ મોહનલાલ દીપચંદ ચૌકસી, મુંબઈ.
૩ મનોહરલાલજી ચતુર, ઉદેપુર.
૪ ચતુરસીજી ગોરવાડા ”
૫ મગનલાલ સીંગરવાડીયા ”
અને કોન્ફરન્સના મુખ્ય મંત્રીઓ.

—પ્રમુખસ્થાનેથી.

૧૦. સંગઠન.

જૈન સમાજના બધા દિરકાઓ વચ્ચે

બાતુલાવ અને નિકટતા કેળવાય તેમજ સર્વ-
સામાન્ય પ્રશ્નો વિષે સહકારથી કાર્ય કરવા
આ અધિવેશન જૈન સમાજને અતુરોષ કરે છે.

૧૧. આભાર.

કોન્ફરન્સના નિવૃત્ત થતાં પ્રમુખ શેઠશ્રી
કાલિલાલ ઇશ્વરલાલ, ઉપ-પ્રમુખ શેઠશ્રી કુલચંદ
શામજી, મુખ્ય મંત્રીઓ શેઠશ્રી નાથાલાલ ડી.
પરીખ, જી. પી. અને શેઠશ્રી ચંદુલાલ ડી.
શાહ, જી. પી. ની સેવાઓની આ પ્રસંગે આ
અધિવેશન તોષ લે છે.

—પ્રમુખસ્થાનેથી.

૧૨. અખિલ ભારત સમિતિ અને
ઓદ્દેશોની નીમણુકો.

(અ) શ્રી જૈન કોન્ફરન્સની અખિલ
ભારત જૈન સ્વેતાંબર કોન્ફરન્સ સમિતિની
નીમણુક કરવામાં આવી.

[પ્રાંતવાર નામો.....]

(બ) શ્રી જૈન સ્વેતાંબર કોન્ફરન્સના
મુખ્ય મંત્રીઓ તરીકે-શ્રી નાથાલાલભાઈ ડી.
પરીખ અને શ્રી રતિલાલ ચીમનલાલ કોઠારીની
નિમ્ણુકિત કરવામાં આવે છે.

(ક) બંધારણ અનુસાર પ્રાંતિક મંત્રીઓ,
સ્થાયી સમિતિ અને કાર્યવાહી સમિતિ તથા
અખિલ ભારત જૈન સ્વેતાંબર કોન્ફરન્સ
સમિતિમાં જે પ્રાંતોના સભ્યોની સુટણી ન
થઈ હોય તે કરવા કોન્ફરન્સના પ્રમુખશ્રીને
સંપૂર્ણ સત્તા આપવામાં આવે છે.

દરખાસ્ત

શેઠ કુલચંદ શામજીભાઈ.

ટીકા.

ખીમજીભાઈ એમ. ભુજપુરીયા.

વ્યવહાર કૌશલ્ય

(૩૦૫)

ફતેહને તમે શુદ્ધસ્થ માફક મળેા પણ આશુફતેહને માણસ જેમ મળેા.

તમારું માથું ફેરવી નાખેા નહિ. તમે ફાગ્યા હો તો શુદ્ધસ્થ બની જાઓ અને ફતેહને અપનાવી લો, પણ એનો નિશો ન ચઢવો જોછએ અને જ્યારે એનો નિશો ચઢે ત્યારે તમે અંતે એક અદના માણસ છો એમ ધારી ગેસો અને શુદ્ધસ્થને છાજે તે રીતે તમે ફતેહ સાથે વર્તો. તમને ફતેહ મળે તેથી તમે નાચવા-ફૂલવા મંડી ન જ જશો, પણ જાણે તમે એક શુદ્ધસ્થ હો એ રીતે તમારી ફતેહ સાથે વર્તો. જો નાચવા ફૂલવાના કે ખીખ કોષ એવા ધોંધલમાં પડી ગયા તો તમે શુદ્ધસ્થાઈ ચૂકી જશો અને પછી બાળક કે દારૂડીઆ જેમ તમારી ફતેહ સાથે વર્તશો, એ તમને જાજતું નથી, એમાં તમારો જયવારો નથી અને તમે ફાવવાના નથી. અંતે કાણુ ફાગ્યો તે તો નક્કી કરવાનું છે, તે તમારે હાથમાં લેવાનું નથી અને ફેંસલો સાચો, છેવટનો, પક્ષપાતરહિતપણે કરનાર, તો કોષ ખીખે જ છે. એ જે હોય તે જોયું જશે અને પડશે તેવા તે વખતે દેવાશે, પણ એ તમારો વિષય નથી, તમારા તાખાનો નથી અને તમારા હાથમાં નથી. તમે તો જેવું આવે તેવું સહેવા બંધાયલા છો, માટે શુદ્ધસ્થને છાજે તેમ, ફતેહ સાથે વર્તો, અને ખરા શુદ્ધસ્થ થાઓ. તમારી તાકાત કેટલી છે તે અમે જાણીએ છીએ, શેકયો પાપડ ભાંગવાની પણ તાકાત તમારામાં નથી. એ તો બહુ નક્કી કરેલા નિયમાનુસાર ચાલ્યા કરે છે. અને તમારો પડયો એલ કોષ બેચકનાર નથી, એમાં તમારો અવાજ નથી. પણ વિપરીત રિધતિ વખતે તમે માણસની જેમ વર્તો અને ખરા માનવી થઇ જાઓ. એ આફતને કેમ જીરવવી, સહેવી-એ સર્વ તમે માણસ હશો તો જ સમજી શકશો. એનાં કારણમાં ન બિતરતાં એને માણસ તરીકે કેમ સહેવી તે સમજો અને સર્વ સંચોશમાં મનને કાળમાં રાખો અને બહાર કરો. આફત અનાદિ અનંત નથી, કાલ સવારે વાદળાં વિખરાઇ જશે, માટે સર્વનાં સર્વ દિવસ સરખા હોતા નથી એમ સમજી માણસ થઇ જાઓ અને આફત પણ તમને ઘટે તે રીતે જ સહન કરી જાઓ. ગોટો ચઢે તો જરા હિંગાજી લઇ લો અને વધારે પડતો વ્યાધિ થાય તો પણ માણસને શોભે તેમ વર્તો અને સમય જાળવી લો. કાંઈ સહુના સરખાં દિવસ જતા નથી અને જવાના છે એવું ઇચ્છો એ તમારી ગણતરીમાં પણ નથી. તમે ખીખના દિવસો કેમ ગળ્ય છે તે સમજી લો અને ઝાડના પાંદડાં ગણો, પણ માણસને છાજે તેવું વર્તન કરો અને મોજમાં રહો. આફતથી ડરે તે માણસ નહિ અને વિપત્તિથી દૂર નાસે તે પણ માણસ નહિ. તમને માણસ તરીકે છાજે તેવું જ વર્તન કરો, કારણ માણસાઇની તમારી કિંમત ત્યારે જ થાય તેમ છે અને તમારામાં ડહાપણનો અજનો છે, તેનો ઉપયોગ પણ એ વખતે જ કરવાનો છે. તમે બરાબર માણસાઈને છાજે તેવું વર્તન કરો.

Meet success like a gentleman and disaster like a man.

—Birkenhead.

૨૦૦

શ્રી જૈન ધર્મ પ્રકાશ

[અશ્વાઃ

(૩૦૬)

કોઈ પણ વાદવિવાદમાં જે ક્ષણે આપણે ગુસ્સે થઈ જઈએ ત્યારે સમજવું કે આપણે સત્યશોધનને બદલે આપણી જાત માટે જ

પ્રયત્ન કરીએ છીએ.

આ જીવનમાં વાદવિવાદ તો થાય જ છે, પણ કેટલાક સત્યશોધનની ધુમ્મસથી વાદવિવાદ કરે છે અને સત્યને તારવે છે અને સત્યશોધન માટે પોતે ગમે તે ભોગ આપે છે. એમાં જ્યારે ધર્મના વાદવિવાદ ચાલે ત્યારે પોતાનો પણ ખરો કરવા માણસ ગુસ્સે થઈ જાય છે. એ વખતે ગરમ થવાનો નથી, પણ સત્યશોધન ઉપર તે છીંચી મૂકે છે અને પોતાની વાતને અને સ્થાપનાને ત્રિરાશી આપે છે એ પોતાની જાતને ગુસ્સે થઈ ગયેલી બતાવે છે અને સામે માણસને નબળો પાડે છે હોય તો તેનો ગેરલાભ પણ લે છે. દાખલા તરીકે પરભવ જેની ચીજ હશે કે નહિ, ત્યાંથી કોઈ સમાચાર લઈ આવવું નથી. આપણાં સર્ગાં જવાબ દેવા કે આપણી ભૂલ સુધારવા આવતા નથી, આપણને પરભવની આગમચેતી થતી નથી વગેરે આમ વાત ચાલે છે ત્યારે સામે ચર્ચા કરનાર ગુસ્સે થઈ અણુષ્ટટ્વ બોલે કે બીજી રીતે પોતાનો ગુસ્સો વ્યક્ત કરવા લાગે, અથવા હાથપગ પછાડે તો સમજવું કે એની પદ્ધતિસર વાદવિવાદ કરવાની એને ધુમ્મસ નથી. એ ગમે તેમ કરી પોતાનો વિજય ખરો કરવા ધુમ્મસે છે, આથી વાદવિવાદ કરવાના તર્કનિયમો છે. તટસ્થની નીમણુંકથી માંડીને પોતાની પ્રતિજ્ઞા પાલન કરવું જોઈએ અને તટસ્થને નિર્ણય આપી માનવો જોઈએ અને વાદવિવાદમાં દાખલાઓ તો જરૂર અપાય, પણ અપ્રસ્તુત વાત દાખલ થવી ન જોઈએ. જે વાદવિવાદના મુખ્ય પ્રશ્ન સાથે અપ્રસ્તુત વાત જાણી તો વાદનો છેડો આવે જ નહિ. એ પ્રમાણે ગુસ્સે થઈ જવાય તો સદરપક્ષની સત્યશોધન વૃત્તિ કાબૂમાં નથી, પણ એ પોતાનો એકઠો ખરો કરવા મગિ છે એમ સમજવું અને માણસ જ્યારે અમુક વાત સ્પષ્ટ કરવા બેસે અને અસમજસ બોલે અને ગાળો લાડે કે ગુસ્સે થાય ત્યારે તેની સત્યશોધન વૃત્તિને હુડતાળ લાગી જાય છે અને તે પોતાનો એકઠો ખરો કરવા ગમે તેવા ધેલા કાઢે છે એમ સ્પષ્ટ થઈ જાય છે. એટલા ઉપરથી સમજવું કે સત્યશોધનની વાતને બહુ વજન આપવાની વાદવિવાદમાં આવશ્યકતા છે અને પોતાના મગજ પર કાબૂ રાખવાની પણ તેટલી જ જરૂર છે. જેઓ સત્ય ખાતર જિંદગી અર્પનાર છે તેઓ પણ સત્યાસત્યની ચર્ચામાં નિયમને તાબે ન થાય ત્યારે જરૂર આશ્ચર્ય થાય અને સામા કોઈ માણસની દયા ખાવા આપણે પ્રેરાઈએ. એ પ્રેરણા સાવજનિક છે અને વિશુદ્ધ છે. સારા માણસે આવા કોઈની દયા ખાવી, પણ તેની વાતનો સ્વીકાર કરવો નહિ, કારણ સત્ય એ જીવી વાત છે. અને ગુસ્સે થવું કે ધમપછાડા કરવા એ દલીલનું દેવાળું છે. સારો વક્તા કે વાદી કદી ગુસ્સે થાય નહિ. ગુસ્સે થઈને પોતાની જાત પરનો કાબૂ ખોલે એ એક પ્રકારનો બ્યાધિ છે અને બ્યાધિગ્રસ્ત સાથે વાદવિવાદ ન કરવો એવો નિયમ છે, સદુપદેશ છે.

સ્વ૦ મૌકિક

In any controversy the instant we feel anger we have already ceased striving for truth and have begun striving for ourselves.

—Carlyle.

૨૮૨

શ્રી જૈન ધર્મ પ્રકાશ

[અશાઃ

પાડે છે. આ પ્રમાવબોધ મોક્ષમાળા ખરેખર પ્રગ્નને જગૃત કરી મોક્ષની સન્મુખ જનાવે તેવી છે. કાઉન સોળ પેજ આશરે ૪૦૦ પૃષ્ઠો પાછી કપડાંની સીલાઇ છતાં મૂલ્ય માત્ર રૂ. ૨-૮-૦ અમારી સહામાંથી મળી શકશે.

૫. પાંચ પુષ્પો (પુષ્પ નં. ૬ થી ૧૦) ધર્મબોધ-અંથમાળાનો આ બીજો ગ્રન્થ છે, જેમાં સુધર્મનું સ્વરૂપ, સમ્યગ્ગ્નાનનું સ્વરૂપ, સમ્યક્ચારિત્રનું સ્વરૂપ, સમ્યગ્દર્શનનું સ્વરૂપ અને દાનધર્મનું સ્વરૂપ આધુનિક રાષ્ટ્રક શૈલીએ અને સૌ કાષ્ટ સમજી શકે તેવી હળવી ભાષામાં દર્શાવવામાં આવ્યું છે. ખાસ કરીને પાઠશાળાના શિક્ષકોએ પાઠશાળાના બાળકો વચ્ચે વાંચવાં જેવી આ પુસ્તિકાઓ છે. વચ્ચે વચ્ચે પ્રાસંગિક કથાઓ આપી દરેક વિષયનો રસ જળવાઇ રહે તેવો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે. આ અંથમાળાના પ્રેરક પૂ. મુનિરાજશ્રી યશોવિજયજીનો આ દિશાનો પ્રયાસ સ્તુતિપાત્ર છે. મૂલ્ય દરેક પુસ્તિકાના દસ આના.

૬. સામાયિક યોગ—સંપાદક-મુનિરાજશ્રી કુંદકુંદવિજયજી મહારાજ. સામાયિકને લગતી નિધિ, સામાયિકનો રહસ્યાર્થ, સામાયિકના આઠ પર્યાયવાચક નામો અને તે દરેક ઉપરની કથાઓ ઉપરાંત સંજ્ઞાય, ચાર શરણાં વિગેરે ઉપયોગી સંગ્રહ છે. સંપાદકશ્રીનો પ્રયાસ સારો છે. પૃષ્ઠ આશરે દોઢસો. પ્રકાશક શાહ દેવજી જેઠાભાઈ, જકરીયા બીહડોંગ, મુંબઈ. નં. ૨૮ તરફથી ખપીજીવને બેટ મોકલવામાં આવે છે.

૭. જૈન બાળ અંથાવલી (ઐશ્વરી ત્રીજી) સંપાદક—શ્રી જ્યોતિષજી, પ્રકાશક—ગુજરાત અંથરતન કાર્યાલય-અમદાવાદ. પ્રથમની બે ઐશ્વરીની માફક આ ત્રીજી ઐશ્વરી પણ લોકપ્રિય નીવડી છે. જગવાન શાંતિનાથ, શ્રી ભદ્રજાહુસ્વામી, મહામુનિ હરિકેશી, ખેમો દેવદાસી, મહામંત્રી ઉદયન, ધન્ય અહિંસા, સત્યનો જય, વિગેરે રાષ્ટ્રક ૧૬ દયાની પુસ્તિકાનો આ સંગ્રહ છે. મૂલ્ય રૂ. ત્રણ.

૮. યોગશાસ્ત્ર—સંપાદક શ્રી ગોપાલદાસ જીવાભાઈ પટેલ, પ્રકાશક-ગુજરાત વિદ્યાપીઠ અમદાવાદ. શ્રી પૂંજભાઈ અંથમાળાનો આ પંદરમો મજૂકો છે. કલિકાલસર્વજ્ઞ શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યકૃત યોગશાસ્ત્ર ઉપર વિશદ્દ દૃષ્ટિથી વિવેચન કરવામાં આવ્યું છે. દશ પ્રકરણોમાં યોગ, ધ્યાન, દિનચર્યા, આત્યાર, આત્મજ્ઞાનનાં સાધન વિગેરે વિષયો પર તલરપર્શી વિવેચન કરવામાં આવ્યું છે. ટિપ્પણો અને પૂર્તિ આપી અંથને સમૃદ્ધ જનાવ્યો છે. મૂલ્ય રૂપિયા અઢી, આવૃત્તિ બીજી.

૯. સન્મતિ પ્રકરણ—સંપાદક પડિત સુખલાલજી સંઘવી તથા પડિત બેચરદાસ દોશી. પ્રકાશક ગુજરાત વિદ્યાપીઠ-અમદાવાદ. મહાતાકિક આચાર્યશ્રી સિધ્ધસેન દિવાકરકૃત આ તત્ત્વજ્ઞાનના પ્રકરણનો સુબોધ અને સરલ રીતે અનુવાદ કરવામાં આવેલ છે. પ્રશ્ન-ગોપાત વિવેચન દ્વારા આ કઠિન વિષયને સમજાવવાનો પ્રયાસ પણ કરવામાં આવ્યો છે, સંપાદકશ્રીનો પ્રયાસ પ્રશંસાપાત્ર છે. આવૃત્તિ બીજી, મૂલ્ય રૂપિયા ચાર.

પ્રગટ થયો છે. અપ્રાપ્ય ગ્રંથ

શ્રીત્રિષષ્ઠિશલાકા પુરુષ ચરિત્ર-ભાષાંતર

આવૃત્તિ છટ્ટી [પર્વ. ૧-૨] મૂલ્ય રૂપિયા છ

છેલ્લાં પાંચેક વર્ષથી આ ગ્રંથ મળતો ન હતો તેની છટ્ટી આવૃત્તિ અમોએ છપાવીને હાલમાં બહાર પાડી છે. ત્રિષષ્ઠિશલાકા પુરુષ ચરિત્રને માટે વિશેષ શુભ લખવાનું હોય ? કવિકાલસર્વજ્ઞ શ્રી હેમચંદ્રસૂરિજીની આ કૃતિ સર્વોત્તમ છે. આપણા જૈન-સાહિત્યમાં સુવર્ણ કળશ સમાન છે. તમારી નકલ આજે જ મંગાવી લેશે.

પાકું હોલકલાય બાઇડીંગ, કાઉન આઠ પેજ ૪૦૦ પૃષ્ઠ, ઊંચા હોલ્ડેરના કાગળો

મૂલ્ય રૂપિયા છ

લખો-શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા-ભાવનગર.

અવશ્ય વાંચવા લાયક

સમજીને જીવનમાં ઉતારવા લાયક

સાદી ને સરલ ભાષામાં લખાયેલા

પાંચ ટેકડો

૧ ધર્મામૃત (સુધર્મ) ૦-૧૦-૦ ૩ જ્ઞાનોપાસના (જ્ઞાન) ૦-૧૦-૦

૨ શ્રદ્ધા અને શક્તિ (દર્શન) ૦-૧૦-૦ ૪ ચારિત્રવિચાર (ચારિત્ર) ૦-૧૦-૦

૫ દેતાં શિખો (દાન) ૦-૧૦-૦

લખો-શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા-ભાવનગર.

તાજેતરમાં જ બહાર પડ્યું છે

પ્રજ્ઞાવબોધ મોક્ષમાળા

દર્તા. ડૉ. ભગવાનદાસ મનસુખભાઈ મહેતા M. B. B. S.

મુમુક્ષુઓને માટે આ પુસ્તક સારું માર્ગદર્શક છે એક સો શિક્ષાપાઠો આપી તેમાં વિવિધ વિષયો તેમ જ યુજોનું સુંદર આયોજન કર્યું છે. છેલ્લે દિતાર્થો પ્રશ્નોત્તરો આપી સામાન્ય વાચક પણ સમજી શકે તેવી શૈલીએ નિરૂપણ કરવામાં આવ્યું છે. વાંચવા યોગ્ય છે. કાઉન સોળ પેજ ૪૦૦ પૃષ્ઠ, પાકું હોલ કલાય બાઇડીંગ, મૂલ્ય રૂપિયા અઢી, પોસ્ટેજ જુદું.

લખો-શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા-ભાવનગર.

Reg. No. B. 156

શ્રી આનંદધનજી-ચોવીશી

[અર્થ, ભાવાર્થ અને વિવેચન સહિત]

જેની ઘણા જ સમયથી માંગ હતી તે શ્રી આનંદધનજી ચોવીશી અર્થ તથા વિસ્તારાર્થ સાથે હાલમાં જ છપાવીને બહાર પાડવામાં આવી છે. શ્રી આનંદધનજીના રહસ્યમય ભાવાર્થને સમજવા માટે તેમજ આધ્યાત્મિક વિકાસ સાધવા માટે આ ચોવીશી મુમુક્ષુજનોને અત્યંત ઉપયોગી છે. પાકું કપડાતું બાઈડીંગ છતાં પ્રચારાર્થે મૂલ્ય માત્ર રૂ. ૧-૧૨-૦ પોસ્ટેજ અલગ. સ્વાધ્યાય કરવા જેવું પુસ્તક છે.

સ્વાધ્યાય રતનાવલિ

શ્રી ભરહોસરની સજ્જાયામાં આવતાં મહાન પુરુષોના જીવનને સંક્ષિપ્ત રીતે છતાં રોચક ભાષામાં વણી લેતી અને સાથોસાથ તે દરેક મહાપુરુષના જીવનને વર્ણવતી સજ્જાયા યુક્ત આ ગ્રંથ અનોખી જ ભાત પાડે છે. અભ્યાસ તેમજ સામાયિકમાં વાંચન બંને માટે આ ગ્રંથ ઉપયોગી છે. છતાં મૂલ્ય માત્ર રૂ. ૧-૪-૦ પોસ્ટેજ અલગ.

લખો—

શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા-ભાવનગર.

દેવવંદનમાળા

(વિધિ સહિત)

આ પુસ્તકમાં દીવાળી, ગાંનપંચમી, મૈન એકાદશી, ચૈત્રી પુનમ, ચોમાસી, અગિયાર ગણપત્રો વિગેરેના જુદાં જુદાં કર્તાના દેવવંદનો આપવામાં આવ્યા છે. સ્તુતિઓ, ચૈત્યવંદનો, સ્તવનો વિધિ સહિત આપવામાં આવેલ હોવાથી આ પુસ્તક અત્યંત ઉપયોગી થઈ પડેલ છે. પાકું બાઈડીંગ અને અઢીસો લગભગ પૃષ્ઠ હોવા છતાં મૂલ્ય રૂ. ૨-૪-૦

લખો—શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા-ભાવનગર.

જ્ઞાનસાર (બીજી આવૃત્તિ)

ન્યાયવિશારદ ન્યાયાચાર્ય શ્રીમદ્દ યશોવિજયજી ઉપાધ્યાયવિરચિત આ અપૂર્વ ગ્રંથ ઘણા વખતથી અપ્રાપ્ય હતો, તે તાજેતરમાં નવીન આવૃત્તિરૂપે પ્રગટ કરવામાં આવેલ છે. ગ્રંથ નામ પ્રમાણે જ્ઞાનામૃતના સારરૂપ છે. ઉપાધ્યાયજીએ પોતાની જ્ઞાનશક્તિના નીચોડરૂપ આ ગ્રંથ રચ્યો છે અને તેથી જ તે સર્વ કોઈની પ્રશંસાને પાત્ર બન્યો છે. અઢી સો લગભગ પૃષ્ઠ હોવા છતાં મૂલ્ય માત્ર રૂપિયા બે, પોસ્ટેજ અલગ.

લખો—શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા-ભાવનગર.

મુદ્રક: શ્રી શુભાનંદ લલુભાઈ-શ્રી મહોદય પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ, દાણાપીઠ-ભાવનગર.